

NOUA REVISTA ROMANA

ABONAMENTUL:
În România un an (48 NUMERE). 10 lei
„ 6 „
In toate țările uniunii poștale un an 12 „

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA
București, Calea Victoriei 62. Pasajul No. 3
DIRECȚIA: București, B-dul Ferdinand 55
TELEFON 8/66

POLITICA, LITERATURA, ȘTIINȚA ȘI ARTA
APARE ÎN FIECARE DUMINICĂ

Director: C. RAĐULESCU-MOTRU
Profesor la Universitatea din București.

UN NUMĂR
25 Bani

Se găsește cu numărul la principalele
librării și la depozitarii de ziare
din țară

Prețul anunțurilor pentru o pătrime
de pagină 10 lei.

No. 17

DUMINICĂ, 19 FEBRUARIE 1912

Vol. XI

NOUȚĂȚI

Suferințele Bisericii după noul Mitropolit primat

În ziua de 15 cor. a fost ales ca Mitropolit primat P. S. Conon Episcop al Hușilor. Deocamdată nu avem să ne ocupăm de persoana alesului. P. S. Conon este astăzi Mitropolit Primat grație împrejurărilor, nu grație meritelor sale. Dacă prin păstoria sa înțeleaptă, dânsul va merita alegerea, aceasta numai viitorul o poate proba. Deocamdată, cel mai respectos omagiu ce i se poate aduce noului Mitropolit este tăcerea, tăcerea sfântă, asupra persoanei sale.

Discursul pronunțat însă de I. P. S. S. noul mitropolit ne silește să insistăm asupra primului său act public, după alegere. I. P. S. S. Conon persistă să-și acopere ochii dinaintea realității și să amăgească opinia publică asupra adevăratelor cauze cari au adus nenorocita stare de astăzi din Biserica noastră, întocmai ca și ceilalți colegi ai săi din Sf. Sinod, și în tocmai ca fostul Mitropolit de tristă memorie, Athanasie Mironescu. Pentru I. P. S. S. Conon, suferințele Bisericii noastre ar fi provenind din următoarele cauze:

Biserica regatului român suferă azi de mai multe lipșuri adunate în sânul ei din trecut dela secularizarea averilor și luarea tipografiilor sale și mai cu seamă dela câteva zecimi ale anilor din urmă, când nu i s'a dat destulă atențiune de către cei puternici ai timpului, la toate nevoile reclamate de ea. Nu s'a înlesnit intrarea în ierarhia înaltă a numeroșilor bărbați cu educație teologică. Nu i s'a lăsat școlile bisericești sub privigherea directă a chiriariilor, precum fusese altă dată; nu i s'a înlesnit trimțterea a zecimi de tineri prin diferite vechi facultăți de teologie ortodoxe, nu i s'a lăsat bisericii libertatea de a-și avea preotul în fiecare sat românesc, după cum a fost, ci s'a aglomerat adeseori și câte 7—8 sate într'o singură parohie, cu teritoriul prea întins, sub conducerea unui preot rău plătit și descurajat; nu ni s'a înlesnit școlile bisericești ca să fie științele predate numai de clerici vrednici și conduse tot de ei, ci s'a lăsat să fie până în prezent cu totul laicizate, dând rezultate puțin folositoare bisericii; nu s'a înlesnit prin mijloace atrăgătoare, ca să se poată ocupa de îndată numeroasele parohii vacante; nu ni s'au dat predicatorii trebuitori cari să fie bine salariați și dotați cu biblioteci speciale cel puțin în fiecare oraș și județ câte unul, ca ajutor preotului, care abia poate dovedi celelalte servicii cerute lui; nu e salariat îndeajuns personalul administrativ și judecătoresc al eparchiilor; nu s'a lăsat întreagă autoritatea episcopilor, așa că astăzi cancelariile noastre au devenit aproape simple birouri de înregistrare și de expediție a cererilor către minister, foarte adeseori rămase fără nici un rezultat, iar autoritatea canonică a episcopilor este redusă prin puterea consistoriilor ale cărora hotărâri adese-ori nu pot fi refuzate.

Asemenea stare de lucruri sărăcăcioasă și neîngrijită în biserica noastră, au făcut pe o sumă de personaje, ca, regretând înflorirea trecută a bisericii, să dorească a reveni iarăși la aceasta, condamnând starea de lucruri actuală; a cărei ideal neputându-se tăgădui și înăbuși, vinovăția lor

este numai că, în loc să combată răul dela originile sale, ei s'au aruncat cu furie asupra chiriariilor bisericii românești, batjocorindu-i, insultându-i și calomniindu-i mai rău decât cum ar fi niște străini și venetici în țara părinților lor.

Toți acești fii rătăciți ai bisericii române crezând că fac un bine bisericii în numele căreia pretind că lucrează, i-au făcut cel mai grozav rău, compromițând pe mama lor însăși în fața străinilor, nebăgând seamă că prin aceasta fac bunului renume al bisericii românești cel mai compromițător rău.

Iar în curentul acestui vânt turburat în contra chiriariilor țării mai năvălind și ideile antireligioase, indiferențismul religios și altele împrăștiate de broșurile străine, suferim tot noi chiriarii, nevinovați fiind de o asemenea stare de lucruri și asupra căroră se îndeplinește proverbul că: „Părinții au mâncat agurida și se strepezesc dinții copiilor“.

Cum vedem dar, toată lumea este vinovată, afară de chiriarii, adică prea Sf. Episcopi!

I. P. S. S. ajunge până să afirme mai departe:

„Am ajuns timpuri dureroase și ne mai întâmpinate până acum în biserica neamului nostru, când chiriarii țării sunt descurajați și fug dela înaintarea lor în locurile de onoare, cari li se cuvin de drept după Sf. canoane și după legi“.

Așa a vorbit I. P. S. S. după alegere. Noi întrebăm, ca simpli cronicari ai vremii: la ce poate duce continuarea acestei ipocrizii? —*Verax.*—

Scoalele medii

Diversificarea învățământului, prin crearea de școli noi, care să țină seamă de trebuințe noi culturale și economice, nu poate fi socotită ca un rău, din potrivă ea este binevenită de câte ori se produce. Din acest punct de vedere dar proiectul de lege al ministrului actual de instrucție trebuie întâmpinat cu laudă. Școala medie, după proiectul ministrului, cuprinde un ciclu de trei ani de învățământ paralel cu învățământul care se dă în clasele I—III gimnaziale, cu deosebirea numai că învățământul din școala medie are de scop să pregătească pe elevi pentru viața practică imediată, și nu pentru un studiu viitor mai prelungit, cum face acel din gimnaziu. Neîndoios, sunt elevi la orașe cari sufereau din cauza lipsei unei asemenea școli, pe care vine să o îndeplinească acum noul proiect.

Dacă privim însă organizarea învățământului nostru public în total, și ne gândim mai ales la aceea ce ne era de multă trebuință, atunci negreșit, laudele pentru noul proiect scad. Școalele medii puteau fi foarte bine lăsate pe seama întreprinderii particulare, iar Statul era mai bine să se îngrijească de grădinele de copii la sate, și apoi, după acestea, avea încă să se mai îngrijească de școlile primare superioare tot la sate, înainte de a ajunge la o școală paralelă gimnaziului la oraș!

Școalele medii, așa cum le-a proiectat d. ministru, dacă nu corespund unor interese superioare ale învățământului, corespund însă unor interese speciale pentru corpul didactic. În școlile medii vor găsi prilej de înaintare instituțiilor, deoparte, și prilej de plasare candidații trecuți pe tabloul celor reușiți la examenul de capacitate.—*C. R.-M.*—

CESTIUNI ACTUALE

ROLUL METAFIZICEI ÎN CULTURĂ

Valoarea omului nu trebuie să se măsoare după cantitatea cunoștințelor,—cari sunt aproape toate relative,—ci după noblețea sufletului. Știința care uită că nu trebuie să fie altceva decât studiul făcut cu scopul de a dobândi cunoștințe cari să facă pe om a stăpâni materia pentru a se descătușa apoi de ea și a se apropia astfel de ideal,—o atare știință și-a pierdut de rost și ea nu poate reintra în făgașul firesc decât printr'o Metafizică idealistă. O asemenea știință pare a fi aceea ce se cultivă la noi. Cultura științifică a neamului nostru și-a luat ființă tocmai sub înrăurirea exagerațiilor pozitivismului dela sfârșitul veacului trecut,—sub înrăurirea, deci, a unui materialism zis științific și ea a tot mers în acest sens până a devenit aproape echivalentă cu negarea însăși a oricărei credințe în ideal. Dar națiunea care trăiește fără forța pe care o dă credința în ideal, este o ființă care merge spre desagregarea ce se rezolvă în moarte. Prin urmare la o națiune ca a noastră care începe a se caracteriza tot mai intens prin lipsa dragostei de ideal,—o Metafizică cu tendințe idealiste,—care să-i dea culturii sale sensul ce-i lipsește, este o condiție sine qua non de existență,—căci rolul unei asemenea Metafizici stă tocmai în a da convingerea de ideal care singură poate aduce apoi dragostea de ideal fără de care omul,—având inteligența în plus,—nu este decât cel mai rău dintre animale.

Ca atare, apariția în literatura filosofică românească a unui studiu ca acela pe care ni-l dă d-l C. Rădulescu-Motru în noua sa carte,—*Elemente de Metafizică*,¹⁾—este de o importanță capitală. Căci, încă odată, ceea ce lipsește mai mult neamului nostru este tocmai acea dragoste de ideal care singură dă un rost și o menire unui individ sau unei națiuni. Da, ne lipsește dragostea de ideal, pentru că ne lipsește convingerea în sfințenia și deci în forța idealului,—și ca atare nu vedem că meschinăria ce ne slujește de mobil esențial acțiunilor noastre, ne duce fatal spre o viață anormal umană, spre o viață care nu poate să însemne decât animalizarea sau, ceea ce este tot una, peirea noastră ca oameni. Și o asemenea convingere numai o Metafizică idealistă o poate da.

Articolul de față va consista mai întâiu într'o scurtă analiză a Metafizicii d-lui Motru,—dar el va sta în fond în a stăruii asupra rolului imens ce o asemenea Metafizică are în cultura omenirii în general și în cultura neamului nostru în special.

*

D-nul Motru,—discipol al lui Wundt,—pare a fi în România reprezentantul acelei tendințe metafizice care s'ar putea chema neo-fichteism, tendință care a urmat ca o reacțiune firească împotriva curentului

exclusiv pozitivist al sfârșitului veacului al XIX-lea și care sub numele de „Filosofie științifică“ alcătuie caracteristica mai tuturor actualilor filosofi. Căci d-sa ne spune în proprii termeni că „departe de a considera progresele științei speciale ca nimicitoare pentru Metafizică, cartea de față își propune tocmai să arate că progresele științei și ale Metafizicii sunt condiționate reciproc, și că rezultatele științei speciale găesc o complectare indispensabilă în generalizările Metafizicii“.¹⁾

Și o asemenea concepție este absolut în spiritul „Doctrinei Științei“ a lui Fichte, spirit care animă centrul preocupărilor celor mai de seamă filosofi ai timpului nostru cum sunt de ex. Wundt sau Eucken în Germania, Boutraux în Franța etc.

În ceea ce privește însăși definiția Metafizicii d-nul Motru zice: „Metafizica este știința care are de scop de a ne da cunoștința cea mai complectă și cea mai puțin relativă despre lume... Omul de știință devenit metafizician nu cere reflectării cunoștințe noi, de felul celor pe cari le are în știința sa specială, ci el cere cunoștințe de altă natură... Metafizica ridică deasupra cunoștințelor speciale o cunoștință unitară, superioară, înlăuntrul căreia adevărurile vechi apar într'o altă ordine și într'o altă lumină... Între undele de reacțiuni, cu cari omul răspunde impresiunilor lumii externe, și cari constituie perspectivele științelor speciale, există și o undă de reacțiune fundamentală care este determinată de totalitatea ființei omenesti, și care constituie punctul de vedere al Metafizicii...“²⁾

Dar în ce sens d-l Motru săvârșește această sinteză totală a diverselor noastre atitudini științifice față de lume? Plecând dela o critică,—în sens de complectare,—a filosofiei lui Kant.

„La obârșia științei,—zice d. Motru,—stă fapta sufletului. Acesta este marele adevăr dela care începe filozofia contemporană. Dar acest mare adevăr trebuie bine lămurit, căci două exagerațiuni pot fi legate de dânsul. Prima exagerațiune este aceea de care s'au făcut vinovați urmașii romantici ai lui Kant, și care astăzi se continuă în filozofia de „minde cure“ a pragmatistilor americani. Aceștia își zic: dacă știința este isvorită din fapta sufletului, atunci ori și ce afirmațiune individuală poate fi, prin voință, prefăcută în știință. Adevărul științific nu ar fi altceva decât o fabulă convențională. A doua exagerațiune, tot așa de periculoasă, și care este împărtășită de fanaticii adoratori ai științei, duce la părerea contrară. După aceștia, cari în mare parte își zic raționaliști, întreaga bogăție a sufletului omenesc stă în știință. Tot ce este în adâncul sufletului se desvăluște în logica științifică. Adevărul ar fi, după aceștia, activitatea tip, în care se exprimă toată plămădirea omenescă.

Amândouă aceste exagerațiuni sunt deopotrivă de stricătioase, fiindcă ele falsifică adevărul fundamental

1) Op. cit. Prefață.

2) Op. cit. pag. 3, 5, 9.—

1) Un vol. în 8 de VIII—293 pag. București 1912.—4 lei.

dela care pleacă filosofia contimporană. Amândouă sunt, în special, falsificări aduse direct filosofiei lui Kant.

Cu toate acestea, trebuie recunoscut că aceste exagerări, sunt, în bună parte, datorite tocmai filosofiei lui Kant, în care se găsesc încurajări pentru fiecare dintre ele două. În filosofia lui Kant se revarsă două curente filosofice deosebite. Unul este curentul filosofiei asociaționiste engleze, reprezentată prin Locke, Berkeley și Hume; și altul curentul filosofiei raționaliste, represintat prin Descartes, Spinoza și Leibnitz. Kant încearcă o sinteză a acestor două curente... Dar ori cât de reușită este această sinteză, cele două curente totuși se pot distinge și separa. Exagerațiunile, de cari vorbeam mai sus, sunt produse prin separarea din nou a acestor două curente...⁽¹⁾

Dar care este cauza neizbândeii lui Kant? „Contradicțiunea dintre elementele consolidate în sistemul kantian o găsim chiar la baza sistemului, și anume în teoria centrală a unității științifice de apercepțiune. Fiecare din gândurile noastre, zice Kant, este însoțit de conștiința *eului* nostru. A gândi la ceva înseamnă a gândi *eu* la ceva... Dacă imaginea văzută ieri n'ar fi în legătură cu conștiința *eului* meu, atunci ea s'ar pierde din conștiință. Grație însă *eului* care rămâne *identic* cu sine însuși, impresiunile date de simțuri se leagă între ele și formează o imagine unitară, un *obiect*, care apoi rămâne în conștiință. Fără această unitate dată de eu,—*unitate care isvorăște din spontaneitatea minței*,—impresiunile dobândite prin simțuri nu s'ar aduna nicăieri în conștiință, ele s'ar risipi fără a lăsa vre-o urmă. Iată dar că noi n'am putea avea nici o cunoștință despre obiecte dacă n'am avea unitatea sintetică dată de apercepțiune...⁽²⁾

Dar,—observă d-l Motru,—în teoria aceasta a apercepțiunii,—teorie centrală a întregului sistem kantian,—„sunt împreunate două elemente de origină cu totul deosebită. Kant atribuie apercepțiunii, de o parte spontaneitatea, adică face din apercepțiune o funcțiune organică, și de altă parte atribuie aceleași apercepțiunii identitatea numerică, postulat al Matematicii...⁽³⁾

Cauza neizbândeii lui Kant stă, deci,—zice d-l Motru,—în dualismul prin care el definește principiul unității sintetice al apercepțiunii. Prin urmare sinteza kantiană nu poate să fie deplin săvârșită decât recurgând la o metafizică monistă și anume la un monism imanent. „Omul se regăsește același cu sine, în conștiință, fiindcă același cu sine, se regăsește el și în fenomenele sale biologice, cari la rândul lor se regăsesc aceleași, prin echivalența care există între toate fenomenele naturii. Conștiința de sine, sau raportarea actelor din conștiință la un eu persistent, nu este decât constatarea subiectivă, a unei legi care

stăpânește natura întreagă: legea de echivalență dintre elementele unei energii unitare...⁽⁴⁾

*

După cum vedem Metafizica d-lui Motru consistă într'un *monism spiritualist*. Dar, după cum am spus, ea este în același timp și o Metafizică cu tendințe idealiste. Or, ceea ce ne preocupă pe noi aci, este mai ales considerarea acestei din urmă caracteristici. Căci ceea ce se chiamă monism, dualism etc., nu sunt în ultimă analiză decât simple metode, simple atitudini sau puncte de perspectivă cu cari diferiții filosofi studiază o aceeași realitate în esența sa. Incât ceea ce importă în definitiv, nu sunt, cum se crede în deobște, atât aceste metode, atitudini sau puncte de vedere ce se chiamă monism, dualism etc., cât faptul ca acestea să ducă la niște concluziuni cari să corespundă adevăratului rol al filosofiei: înălțătoare a sufletelor. Așa de ex. noi personal deși recunoaștem că punctul de plecare al d-lui Motru este una din cele mai adequate imagini a punctului central din filosofia lui Kant,—mărturisim totuși a avea multe reserve asupra monismului ce d-l Motru deduce din magistrala sa critică asupra dualismului dela baza apercepțiunii transcendente a lui Kant. Și cu toate acestea, noi nu suntem un adept mai puțin entusiast al înălțătoarelor concluziuni idealiste la cari duce Metafizica d-lui Motru. Intr'adevăr, care a fost țelul suprem pe care l'a urmărit Kant în faimoasele sale „Critici“? Opiniunea dominantă în această privință eră,—până acum de curând,—următoarea: Kant a voit să fondeze Morala pe ruinele Metafizicii. Dar Victor Delbos în monumentală sa operă „La Philosophie pratique de Kant“⁽²⁾ a contestat aceasta, zicând că pentru a explica filosofia lui Kant trebuie să prindem geniul propriu al acestuia, care stă într'o tendință de a concilia tot ce este contradictoriu. Kant,—zice Delbos într'o frază care după spusa lui Pillon va rămâne celebră,—este „filosoful antinomiilor“. El n'a făcut tot timpul decât să pună contradicții spre a le rezolva. Dar Kant n'a avut ca Leibnitz o idee preconcepțuită. El nu pune ca acesta contradicții după ce mai întâi a presimțit concilierea, ci sistemul său s'a format „par pièces“. Sigur că ideea de a fonda Morala intervine ca factor important în multe din momentele evoluției gândirii kantiene,—și de fapt ceea ce s'a fondat pe acea uniune a rațiunii imanente cu rațiunea transcendentă, care alcătuie centrul preocupărilor lui Kant, este tocmai Morala; dar ideea de a fonda Morala nu s'a convertit în doctrină decât ca o consecință a unor concepții pur teoretice, concepții cari aveau o origine prea îndepărtată de Morală pentru a fi considerate ca produse de ideea de a fonda Morala.

Teza d-lui Delbos ni se pare profund adevărată, dar credem că ea are nevoie de o anumită complectare. Noi credem că pentru a prinde natura preocupărilor lui Kant, trebuie să recurgem nu atât la evoluția gân-

1) Op. citat pag. 141—142.

2) Ibidem pag. 146—147.

3) Ibid. pag. 153.

1) Ibid. pag. 231.

2) Paris, Alcan 1905.—

direi kantiene din epoca Criticelor,—cum se face de obicei,—cât mai ales la perioada ante-critică. Or, ceea ce constatăm când considerăm primele scrieri ale lui Kant, este preocuparea de a concilia credința creștină cu știința. Kant este un creștin convins, și ca atare el este un dualist. Dualismul său ia, este adevărat, diferite forme în diversele sale opere,—dar prin aceasta el nu rămâne mai puțin prezent, și în fond același, în întreaga sa operă: *dualismul platonician ce caracterizează creștinismul*. Or, d-l Motru pleacă, în Metafizica sa, tocmai dela critica unei forme a acestui dualism,—și de aceea noi vedem în punctul său de plecare una din cele mai pătrunzătoare critici aduse filosofiei lui Kant, căci acest dualism este tot ce se poate împotrivi mai mult la construirea unei Metafizici prin Psihologie.¹⁾ Dar de aci nu urmează că dualismul kantian este contradictoriu în sine, ci numai în cazul când am avea în vedere, ca d-l Motru, o construcție metafizică pe baze psihologice,—și de aceea noi, care nu credem în o asemenea posibilitate, suntem înclinați a crede în legitimitatea dualismului platonico-creștin ce se găsește la baza filosofiei lui Kant. Cu toate acestea, după cum am spus, noi nu credem mai puțin ca d-l Motru în posibilitatea unei Metafizici,—deși prin o altă metodă decât cea psihologică,²⁾—și noi nu credem mai ales mai puțin ca d-sa în rolul esențial idealist al Metafizicii.

Prin urmare, ceea ce importă în considerarea unei Metafizici nu este atât numele său de monism, etc., căci acesta nu este decât un nume de metodă,—ci spiritul său, adică faptul ca ea să ducă la concluzii din cari să țâșnească o dragoste de ideal bazată nu pe o simplă etichetă ci pe convingerea însăși în realitatea efectivă a idealului. Și, monismul d-lui Motru duce tocmai la asemeni concluzii. De aceea și noi, deși în fond nu putem accepta monismul, totuși mărturisim că nu putem decât să-l primim cu entuziasm când el duce,—ca acela al d-lui Motru,—la propovăduirea unei filosofii științifice sau a unei științe filosofice, adică la triumful spiritului asupra materiei sau la apoteozarea idealului;—căci și dualismul platonician sau creștin,—către care noi personal înclinăm,—nu conduce el însuși decât la o astfel de propovăduire, la un atare triumf, la o asemeni apoteozare. Astfel noi credem că o Metafizică fie dualistă fie monistă nu face decât să-și îndeplinească cel mai strălucit rol ce i se poate atribui, atunci când în ea sunt cuprinse rânduri ca acestea: „Persoana omenească indică însăși direcțiunea evoluțiunii în spre care merg diferitele energii ale universului. Conștiința omenească este ca o carte deschisă în care se

poate citi evoluțiunea realității, o carte însă în care nimeni n'are posibilitatea să scrie un rând mai mult peste cele scrise de această evoluțiune a realității... Ultima corelațiune,—ținta tuturor celorlalte,—este corelațiunea elementelor din personalitatea omenească“¹⁾ Căci pentru noi rolul Metafizicii stă înainte de toate în a da sensul firesc pe care științele propriu zise,—nu pot să-l dea culturii umane.—Și, sensul firesc al culturii pe care trebuie să ni-l dea o Metafizică, ni s'a părut admirabil indicat de doctrina idealistă a d-lui Motru. De aceea, considerând ca o simplă chestiune de metodă clasicele denumiri de monism, dualism, etc., am scris aceste rânduri cu scopul de a contribui, cât de puțin măcar, ca direcția dată de d. Motru să fie cât mai înțeleasă în adevărata sa natură, ca neamul românesc să se pătrundă și el cât mai adânc de adevărul de care au fost pătrunse toate națiunile ce au avut un rol în omenire și anume că: Câtă vreme un suflet nu este convins, ca de legea cea mai firească, de trăirea sa prin și pentru ideal,—el nu poate pretinde la nici o menire pe lume, oricât de îmbelșugată i-ar fi adăparea la știință.

Așa dar rolul Metafizicii în cultură este imens. Metafizica este poate factorul cel mai esențial al culturii. Căci ea este aceea care dă un sens științei, ea este aceea care arată unui om sau unei națiuni menirea sa pe lume, ea este marea inspiratoare a sufletelor de elită, a sufletelor cari se simt chemate la un rost în omenire. Căci ea este,—după cum spune în mod atât de sugestiv d. Motru,—știința însăși și a vocațiunii. „Alegerea idealului nu stă în puterea conștiinței, dar a se recunoaște pe sine ca aleasă pentru a realiza un ideal, aceasta stă în puterea conștiinței; și atunci când ea se recunoaște astfel, conștiința se găsește în rolul ei cel mai sublim: omul, cu o asemenea conștiință, simte în el o vocațiune. Mulțumită oamenilor, cari au simțit în ei puterea vocațiunii, avem știința și cultura de astăzi. Pârghia cea mare a progresului este vocațiunea. Omul care simte în el o vocațiune, este un transformator de energie. El este profetul personalismului energetic, spre care evoluiază realitatea întreagă. În vocațiune se întrupează la un loc cele mai înalte însușiri morale și intelectuale ale sufletului. De aceea nu este de loc coincidentă, că popoarele cari au avut în sânul lor mai mulți oameni de vocațiune, acelea au progresat mai mult. Vocațiunea face pe individ să se simtă ca o parte necesară totului; ca un factor predestinat să fie așa cum este, fiindcă altfel nici realitatea nu ar fi așa cum este. Acel ce se simte cu o vocațiune, se simte cu o responsabilitate față de el însuși. În mijlocul atâtor interese vremelnice cari produc împrăștierea gândurilor și zădărnicierea activităților rodnice; în mijlocul atâtor distracții în care se scurge viața societății moderne, vocațiunea este singura care mai susține la cei puțini concentrarea gândului și continuitatea faptei. Prin ea se plămădește eroismul sufletesc, de care știința are atâta nevoie. Adevărurile

1) Nu știm dacă D-nu Motru, în critica sa asupra lui Kant, a plecat chiar dela considerarea acestui dualism creștin pe care noi îl semnalăm ca factor cel mai fundamental pentru înțelegerea kantismului; dar în tot cazul, D-sa a plecat dela critica unei forme a acestui dualism, și un asemeni punct de plecare, în construirea unei Metafizici prin Psihologie, nu poate să constituie pentru noi decât una din cele mai solide critici aduse filosofiei lui Kant.—

2) A se vedea articolele noastre „Criza Logiceii“ și „Filosofia Științifică“ din *Studii Filosofice* Vol. VI Fasc. I și II.—

1) Elemente de Metafizică pag. 271—272.—

C A R Ţ I N O I

THOMAS CARLYLE¹⁾

Metafiziceii, ca și idealurile cele mai înalte ale Artei și ale moralei,—s'a zis adesea ori,—sunt isvorite din intuițiune. Dar intuițiunea aceasta, nu este nici ea altceva decât scânteia scăpărată din conștiința omului care își caută realizarea vocațiunii sale. Ideile lui Platon; formele lui Aristotel; atomii lui Demokrit; conceptele universale ale lui Thoma d'Aquino; mecanismul lui Descartes; monadele lui Leibnitz; apriorismul lui Kant, și atâtea și atâtea ipoteze metafizice, ce sunt ele oare, dacă nu realități, cari trebuiau să existe, pentru ca un Platon, un Aristotel, un Demokrit, un Thomas d'Aquino, un Descartes, un Leibnitz, un Kant să-și poată îndeplini vocațiunea ce simțiau ei: aceea de a spune, pentru eternitate, adevărul universal și necesar! Dacă este ca Metafizica să aducă în sprijinul său, și dovezi experimentale, ea nu ar putea găsi aceste dovezi nicăieri mai bine, ca în faptele și în convingerile acelor, pe cari natura i-a înzestrat cu conștiința unei vocațiuni¹⁾

Să nădăjduim că spiritul idealist al Metafiziceii d-lui Motru va lua în țara noastră ființa unei școli, la care să se înscrie cât mai mulți fii ai neamului și cât mai convinși și mai hotărâți spre a lupta să dea o menire României. Neamul românesc are de înfăptuit, în primul rând, acel mare vis, a cărei tristă,—negrăit de tristă,—poveste stă scrisă în cea mai adâncă parte a inimei fiecăruia din fiii săi. Cum putea-va oare ajunge el la această înfăptuire, fără de forța pe care numai entuziasmul credinței metafizice în legitimitatea idealului o dă? De ce n'am admite că ceea ce idealismul lui Fichte a făcut pentru unitatea Germaniei,—un idealism al nostru va face pentru mult visata unitate a României? Căci nu,—idealul nu este un simplu simbol, o simplă plăsmuire a minții noastre, ci el este esența însăși a realității, isvorul însuși al adevăratei vieți. Metafizica ce proclamă a-tot puternicia idealului, este singura care dă o noimă indivizibilor, popoarelor și întregii societăți, și care trage drumul acestora spre divin.

Dar pentru ca o Metafizică să ajungă a face în chip legitim o asemenea sublimă proclamare, ea trebuie să-și aibă punctul de plecare în cultul însuși al științei, căci dacă este adevărat că știința fără de Metafizică este lipsită de sensul său cel mai profund, nu este mai puțin adevărat că Metafizica ce nu și-ar avea punctul de plecare în știință, ar fi isvorul celor mai triste rătăcirii.

Rolul suprem al Metafiziceii stă deci în a da un sens culturei prin aprofundarea științei însăși, căci la baza științei și a oricărei culturi ființează idealul însuși.

Marin Ștefănescu

Licențiat în litere și filosofie dela
Sorbona

1) Ibidem pag. 288—289.

BIBLIOGRAFII

Const. Al. Ștefănescu: *Machbeth de Shakespeare*, trad. din englezește, 1 leu.

Ludovic Dauș: *Satana*, în „Bibl. p. toți“, 60 bani.

Printre marile spirite ale veacului al XIX-lea, printre acelea care, trecând peste marginele culturei naționale înlăuntrul căreia au apărut, au ajuns să aibă o însemnătate în cultura universală, un loc aparte ocupă Thomas Carlyle. Este un cugetător pe care cu greu îl putem rubrică în vre-una din clasificățiunile obișnuite. A fost un filosof, un moralist, un critic literar, un istoric, un polemist, însă nu a făcut nici filosofie, nici critică literară, nici istorie, nici polemică în înțelesul care se dă de obicei acestor termeni. În tot ce a făcut a introdus o notă personală; pretutindeni a rupt barierele clasificățiunilor și domeniilor tradiționale: în critica literară a introdus un spirit nou; a făcut filosofie fără a fi scris nici un tractat de filosofie; a scris istorii care sunt niște poeme; a scris pamflete care sunt niște predici și niște imnuri. Graniță între realitate și poezie, filosofie și viață, istorie și ficțiune, nu există pentru el; toate constituiesc o realitate unică, realitate care este obiectul și al filosofiei, și al poeziei, și al istoriei și al acțiunii. În tot ce a scris găsim pecetea unei personalități puternice: toată opera este oglinda acestei personalități. Viața lui spirituală a fost o continuă luptă: luptă întâiu pentru a scăpa de sub influența unei culturi înăbușitoare, luptă pentru a se desbărâ de prejudecățile și hipocriziile curente, luptă pentru a-și închege o lume de cugetare personală și a-și forma o concepție despre viață care să fie în concordanță cu trebuințele cele mai adânci ale spiritului său, luptă pentru a-și putea spune cuvântul, pentru a proclama adevărul învățăturei ce aducea. Cum era un spirit drept, și-a urmat calea fără șovăială, fără altă preocupare decât adevărul; pururea a rămas credincios firii lui și nu a scris un singur rând pe care să nu-l fi crezut adevărat din toată inima. Viața acestui om e pilda vie a unei vieți de sinceritate, cu sine însuși și cu lumea, fără slăbiciuni, fără transacțiuni. A renunțat la iluziile cele mai scumpe și mai mângâietoare când logica neînduplecată a desvoltării propriului său spirit a cerut-o; nu s'a preocupat nici odată de ce aveau să zică alții de faptele sau vorbele sale, n'a lingușit pe nimeni, n'a cruțat pe nimeni; de multe ori sinceritatea și veracitatea lui i-au înstrăinat prieteni din cei mai buni. Nu s'a plâns, nu a căutat să-i împace: nu a cerut altă aprobare decât aceea a propriei sale conștiințe.

Cu asemenea apucături spirituale, cu sinceritatea și veracitatea firii lui, Carlyle a căutat, ca orice spirit ales, să-și lămurească marile probleme ale lumii și ale vieții. Două sunt căile pe cari cineva poate ajunge să-și formeze o concepție unitară și coerentă

1) Introducere la lucrarea apărută de curând cu acest titlu, în a doua edițiune.

Se poate procura dela ad-ția revistei noastre pe preț de 3 lei (în provincie plus 45 bani). —Nota Red. —

despre lume și viață, cu un cuvânt să aibă o filosofie: una este calea pe care o urmează spiritele sistematice, alta este calea spiritelor intuitive. Ar fi dar două chipuri de a filosofa: unul ar fi mai apropiat de procedurile științei, celălalt de poezie. Spiritele sistematice purced pas cu pas, dela faptele concrete la generalizări, dela fenomene la legi, și nu ajung la vederile generale decât după ce au cercetat cu amănunțime domeniile particulare; sintezele largi nu se fac dintr'o dată, ci cu anevoință, după ce s'a studiat un material concret vast, după ce spiritul a pășit dela legile mai parțiale la cele mai generale. Analiza și sinteza se fac deci gradat, încetul cu încetul, fără salturi; spiritul urmează treaptă după treaptă șirul

inducțiunilor și deducțiunilor, așa că rezultatele unei cercetări astfel întreprinse se orânduiesc într'un sistem coerent, unde fiecare parte își are locul și rostul ei; totul este aci hierarhic, totul se ține, contradicțiunea nu este admisă. Sistemele astfel construite capătă o înfățișare științifică; în toată întinderea lor circulă un principiu unic, care este o generalizare vastă, la care nu s'a ajuns dintr'o dată, ci în chip gradat și care însuflețește totul. Ordine, înlanțuire, non-contradicție: acestea sunt caracterele cugeții sistematice.—Alte spirite nu pot urma calea aceasta grea și migăloasă a cercetării de la particular la general,

dela fapte la legi, spre a construi în mod ideal existența, or cunoștința, or morala; trebuința imperioasă de a cunoaște cât mai repede totalitățile le face să purceadă de-a dreptul cu sintezele făcute gata. Sintezele largi și sistematice sunt anevoioase și prea puțini sunt aceia care, după multă muncă spirituală, ajung să le închiege; alții vor să aibă mai curând un răspuns la marea întrebare ce este lumea, ce însemnează existența fiecăruia, ce trebuie să facem. Spiritele intuitive găsesc acest răspuns grabnic nu prin cercetarea amănunțită și operațiile logice ale conștiinței discursive, ci printr'o pătrundere deadreptul, printr'o intuiție a spiritului, văd până în adâncul realității. Legea generală a lucrurilor pe care spiritul sistematic o deslușă cu anevoință din încâlceala amănuntelor fenomenale, spiritul intuitiv o descoperă, sau crede că o descoperă numaidecât. Aci rolul de căpetenie îl are imaginația. Procedul acesta este

mai ales al spiritelor poetice; acestea au pătrunderea imediată,—*insight* cum o numesc englezii,—vederea interioară a lucrurilor; pentru ochiul poetului lucrurile sunt transparente, el vede prin ele și deasupra lor. Asemenea spirite nu pot ajunge niciodată la sisteme care să aibă rigoarea celor științifice, în care să găsim acea ordine, înlanțuire, non-contradicțiune. Sunt mai mult vederi personale cari mulțumesc spiritul ce le posedă; când corespund unor trebuințe sufletești mai generalizate pot fi chiar împărtășite de cât mai mulți, precum au fost concepțiile despre lume ale marilor religii. In intuițiunile poetice impresia de moment este de multe ori decisivă, de aceea înăuntrul sistemizărilor fondate pe asemenea intui-

țiuni contradicțiunile pot trăi foarte bine. Putem găsi și aci o unitate oarecare, dar nu mai este unitatea legii unice, generalizării vaste, sintezei superioare la care s'a ajuns după atâtea analize parțiale, ci este unitatea unei tendințe, unui sentiment puternic care s'a impus totului.

Fiecare din aceste atitudini spirituale are foloasele și primejdiile ei; despre superioritatea uneia asupra celeilalte nu poate fi vorba, căci alegerea uneia sau alteia din căi nu este dată fiecăruia, ci este o chestiune de organizare mintală. Calea aleasă de spiritele sistematice este cea mai grea dar și cea mai sigură; e înceată și migăloasă,

dar poate duce la rezultate trainice: spiritul sistematic este ținut să justifice și să dovedească tot ce afirmă. Se poate însă ca generalizările vaste să fie prea pripite și să devie tiranice: una din primejdiile „sistemelor“ este că siluesc de multe ori realitatea spre a o face să intre în cadrele lor. Concepțiile intuitive, admițând că cineva posedă acea vedere interioară a lucrurilor, sunt mai grabnice și pot mulțumi mai curând trebuințele practice ale vieții; sunt însă mai personale și nu se pot transmite decât acelor care au organizări spirituale asemănate, pe câtă vreme concepțiile sistematice pretind la universalitate. Afară de acestea, intuiția riscă de multe ori să nu pătrundă în adevărata natură a lucrurilor și să ia drept realitate un produs al închipuirii. Afirmările spiritelor intuitive sunt necontrolabile: cei care au spiritul poetic, care „văd“ lucrurile, nu raționează asupra lor; dau intuițiile lor drept ceea ce sunt, nu pot să le dovedească;

CHARLES după Whistler.

filiațiile conceptelor, legăturile, cauzele, argumentarea, acestea sunt bune pentru sistematici; intuitivul, poetul vede,—și atâta tot. Când însă pătrunderea este justă, foloasele unui spirit intuitiv astfel organizat, sunt neprețuite. Marile descoperiri sunt de obicei produsul unor intuițiuni. Cei care schimbă fața lumii, cei care dau marile direcții în viața spirituală, poezii mari, profeții adevărați, eroii spirituali, sunt niște intuitivi. Aceștia pătrund într'adevăr până în inima lucrurilor, văd legea ascunsă a producerii lor, ghicesc rosturile mari ale existenței.

Primul fel de a filosofa îl întâlnim la toți filosofii sistematici dela Aristoteles până la Kant, și dela Kant până la Spencer și Wundt. Cel d'al doilea îl găsim în toate explicările religioase ale lumii, în toate filosofiile poetice. Unii filosofi, ca Platon, Spinoza, Schopenhauer, au asociat intuițiile profunde cu metoda discursivă într'un tot armonic; nevoia teoretică de cunoștință le-o satisfăcea metoda științifică, iar nevoia practică, vitală, intuițiunea pe care se rezimă întregul edificiu de cugetare. Carlyle, ca și Goethe, face parte din filosofii intuitivi. Nu a construit un sistem, nu și-a expus vederile nicăiri în chip dogmatic. A fost o minte și o inimă deschisă, pentru care filosofarea era o trebuință vitală; nu speculațiune pentru speculațiune, ci speculațiune pentru faptă, pentru viață. În toate problemele ce i s'au înfățișat a văzut nu un interes teoretic, ci unul practic. Spiritul lui era cu totul îndreptat spre acțiune, spre acțiunea morală. Sensibilitatea lui prea ascuțită, dureroasă chiar, puterea de viziune, avânturile de imaginație, entuziasmul moral, toate au conlucrat să facă din el un predicator al energiei morale, un profet. Ca profet a apărut în ochii contemporanilor săi, ca un om care avea să le aducă o veste, să le transmită o poruncă; ca un profet a fost ascultat, cât a fost ascultat.

Atitudinea lui spirituală nu i-a îngăduit și nici nu l'a îndemnat să-și expună și să-și dovedească în chip teoretic doctrinele; le-a expus ca ceea ce erau, ca niște convingeri eșite din contactul unui suflet drept, limpede și sincer cu realitatea lumii și vieții. Deși n'a construit sistem, în întinderea variată a operei lui Carlyle circulă un anume curent de cugetare și simțire; în variata rapsodie a profetului sunt câteva teme fundamentale care-i dau toată însuflețirea. Sistemul, deși n'a fost nici odată încheșat, este latent și ar putea fi schițat. Incercând această schițare vom putea vorbi despre metafizica, morala, filosofia istoriei, politica lui Carlyle, deși el n'a avut niciodată intențiuni sistematice. Făcând această încercare, vom vedea mai de aproape cum lucrează un spirit intuitiv și la ce fel de filosofie poate să ajungă.

C. Antoniade
Doctor în filosofie

LITERATURA

DIN TRECUT

după H. de Rognier

*Pe lacul care doarme doar trestia palpită;
Trecând, se mai aude în adieri grăbite
Ca o sfioasă ceată de pasări, nezărită,
Ușoara tremurare de brise 'nuabușite.*

*Și luna de pe față divină ei paloare
Și-o iea, desfășurând-o pe șesuri nesfârșite,
Iar vântul ne aduce mirezme-adormitoare
Culese din boschete și câmpuri înflorite.*

*Dar iată că tresare cuprinsul de-o cântare
Oftată de isvoare ce plâng pe inoptate.
În inimă, adâncă și caldă 'nșiorare
Deșteaptă 'ncet regretul iubirilor uitate,*

*Și din trecut apare imaginea-amintirei
Tot tristă și frumoasă ca 'n seri de altă dată...
Pe buze de departe cuvintele iubirei
Șoptite 'n umbră iarăși încep să se abată.*

George Duma

DIN HEINE

*În fiece noapte în vis îmi răsari,
Mă 'ntâmpini voioasă în cale.
În hohote lungi eu plâng și m'arunc
'Naintea picioarelor tale.*

*Tu clatini micuțul și blondul tău cap,
Privind melancolic spre mine,
Din ochi, furșate, îți cad picături
De lacrimi, de perle senine.*

*Îmi dai chiparoase cuprinse 'n buchet
Și-o vorbă-mi șoptești, adorato!
Din somn mă trezesc, dar buchetu-a pierit
Și vorba șoptit' am uitat-o.*

*

*Nu mă iubești, nu mă iubești,
Dar nici că-mi pasă mie.
Te văd, și ca un rege, atunci,
Sunt plin de veselie.*

*Tu mă urăști, tu mă urăști, mi-a spus
Gurița ta,—o fragă—.*

*Ah, dă-mi-o, doar să o sărut
Și, zău, mă mângâi, dragă!*

Castor & Pollux

BIBLIOGRAFII

Dictionar Francez-Român. Urechia Dr. Ediție nouă, bine tipărită, pe două coloane, cu peste 800 pag. Lei 3.90.

Virgiliu N. Drăghiceanu: *Monumentele istorice din județul Dâmbovița*, Minerva, 1 leu.

TEATRUL LUI OSCAR WILDE

Puțini sunt aceia cari să nu cunoască cel puțin din auzite numele lui Wilde, dar dacă ar fi întrebați asupra operei scriitorului, de sigur că mulți ar răspunde: „Ah! Wilde... autorul *Salomeei*“. E o adevărată fericire deosebirea de sex dintre autorul dramei și eroina creațiunii, altminteri ne temem că aceste două nume s'ar fi contopit!

Câtă nedreptate în consacrarea istorică a acestei producții și câtă mahnire a trebuit să simtă aceia cari, cunoscând superioritatea unei părți din restul operei artistice a lui Wilde, și-au dat seamă de nețemeinicia zgomotului uneia și eclipsarea regretabilă—dar totuși explicabilă—a celorlalte!

Oscar Wilde

Cauzele triumfului *Salomeei* sunt multiple. Publicarea ei direct în limba franceză și mai ales interzicerea reprezentărei ei, au avut ca urmare naturală atragerea privirilor generale asupra-i. Apoi, zgomotul făcut în Anglia cu prilejul unui nenorocit proces în jurul lui Wilde, a contribuit la întărirea curiozității, fără a ne mai gândi la un anumit public, dornic de asemenea reprezentațiuni.

Cum se vede, succesul *Salomeei* ține în mare parte de alte motive decât cele de ordin pur artistic. Aceasta nu înseamnă că piesa în sine e lipsită de valoare și vom expune în urmă cecece a determinat rezerva noastră.

Wilde și-a început cariera dramatică la New-York, în anul 1881, cu drama intitulată *Vera* sau *Nihiliștii* care e povestea romantică a dragostei Țarevicului Alexis pentru Vera, sufletul nihilistilor ruși. Dându-se drept student în medicină, Țarevicul frecventează cercurile nihiliste și devine un fervent adept al principiilor lor.

Pornirea plină de abnegație a Verei, nu întârzie să atragă privirile Țarevicului, care în scurtă vreme e înamorat de dânsa. Vera, la rândul ei, e prinsă în

mrejele iubirei și simțind un reazăm puternic în lupta întreprinsă, își îndoeste ardoarea sacrificiului.

Iată însă că un atentat nihilist curmă viața Țarului Ivan, tatăl lui Alexis. Principiile adânc revoluționare ale acestuia din urmă, sprijinite pe o simțire aleasă nu-l împiedică să accepte coroana tatălui său! Vera e însărcinată de nihilști să-l omoare; ea își înăbușe cu greutate iubirea și pătrunde în camerele Țarului spre a împlini porunca. Dar în acea clipă Țarul, care dormea, se deșteaptă și, zărind pe Vera, o îmbrățișează cu pasiune. „Sufletul nihilistilor“ slăbește în fața acestor demonstrațiuni de dragoste și cuvintele pline de credință ale nobilului Țar redau Verei clara conștiință a situației.

Țarul îi spune: „Mă iei drept un trădător? Da, sunt din iubire pentru tine... Voiam să pun la picioarele tale puternica Rusie, pe care am iubit-o împreună atâta!“... Așa dar totul a fost pentru ea, pentru cauză! Ah! acum de-abia își dă seamă. Dar afară tovarășii de idei așteaptă. Trebuie să le arunce jos pumnalul plin de sânge; altminteri toți vor veni sus.

Vera nu șovăie; știe că Alexis o iubește... Ar voi să trăiască fericită cu dânsul, dar nu mai e cu puțință. De afară se aude un zgomot; Vera scoate pumnalul, și-l înfige în piept, apoi îl aruncă pe fereastră afară. Alexis se repede la dânsa și îi strigă plin de desnădejde: „Ce ai făcut!“—„Am scăpat Rusia“ răspunde Vera și moare.

Wilde vrea să prezinte pe Alexis ca plin de nobile porniri și împrejurările ni-l prezintă, în cazul cel mai bun, ca pe un inconștient. Dar cecece e mai grav în această piesă, e că autorul își înfățișează cercurile revoluționare într'o ipostasă cu totul copilărească. Cel în care ne introduce e primejdios din pricina exploziunii neîncetate a... frazelor bombastice.

Wilde comite greșala de a prezenta acțiunea revoluționară ca pur sentimentală și nu se gândește la motivele adânc sociale care o determină. Scriind această piesă, autorul dă dovada aceleiași lipse de cunoștințe elementare ale principiilor revoluționare, de care s'au lovit mai în urmă Mirbeau, Bourget și în genere, mai toți dramaturgii cari au tratat asemenea chestiuni (exceptând pe Hauptmann și Kampff).

Dar Wilde a scris cu pornire; eră tânăr, simțea o puternică înclinare spre teatru și câteva situații din drama sa, indică cecece va ajunge în viitor.

Cu toate că succesul Verei nu eră de natură să-l încurajeze, Wilde a stăruit pe calea producției dramatice. Pentru unii, înclinarea aceasta e un miraj: ajunge să fie proiectată lumina rampei asupra producțiilor lor, ca să-i încredințeze de întreaga deșertăciune a efortării. Pentru alții, dimpotrivă: deși, la început, insuficiența tratării, acoperind priceperea scenică, le atrage multe decepții, scena urmează să exercite asupra lor un farmec atrăgător și susținut. Acei cari rămân sub puterea fascinației sunt adevărații dramaturgi și Wilde a făcut parte din categoria acestora.

A doua piesă a sa fu o tragedie reprezentată la New-York: *Ducesa de Padua*. Deși fără o valoare li-

terară mai mare ca *Vera* se găsesc într'insa remarcabile calități scenice. E o încercare de reabilitare în fața istoriei a ducesei Beatrice de Padua, prezentând omorul săvârșit de aceasta asupra soțului ei, ca un act de oarbă pornire pasională pentru Guido Ferranti, înverșunat dușman al ducelui. Guido, învinuit de crimă, e târît înaintea judecății și condamnat la moarte. Ducesa de Padua, plină de remușcări că lă-sase pe nevinovatul Ferranti pradă morții, vrea să-l scape, dar în fața imposibilului se omoară odată cu iubitul ei.

După cum se vede, piesa ia pe alocuri turnuri melodramatice. De altfel melodrama istorică e tot ce se împacă mai bine cu stilul umflat pe care Wilde îl întrebuințează în primele sale drame. Dar ceea ce de sigur nu se împacă nici în melodramă, nici aiurea cu inteligența spectatorului sau cititorului, e condita cam ciudată și incoherentă a unor anumite personaje, cari în această piesă își schimbă prea ușor sentimentele după împrejurări.

Bine înțeles că nici *Ducesa de Padua* n'a mulțumit așteptările autorului. Descurajat pentru o vreme de aceste insuccese, Wilde își întrerupe cariera dramatică, spre a o relua însă mai târziu. De aci începe perioada strălucită a activității lui dramatice, care i-a adus gloria—din nefericire prea puțin aniversală—de care se bucură.

Succesia în ordine cronologică a operilor lui Wilde ne-ar impune acum luarea în discuțiune a primelor sale comedii, dar o împărțire de alt ordin, ne face să continuăm cu analiza dramelor sale. Și așa, ne vom opri la cercetarea *Salomeei*.

Am enumerat mai sus cauzele cari, după noi, ar fi determinat în parte succesul acestei drame. Popularitatea *Salomeei* ne dispensează să-i mai amintim subiectul și ne vom opri numai la observații de ordin general.

Indepărtând orice motiv care, străin de valoarea intrinsecă a operei, a putut provoca atenția plină de interes a spectatorilor, ne întrebăm în ce constă adevărata ei valoare? Are *Salomeea* vreun profund înțeles simbolic? Poate că raționând, îl vom găsi.

Figura enigmatică a *Salomeei* care respiră prin toți porii pasiunea neînfrănată pe de o parte și figura senină, luminată de o îngerească inspirație a profetului Iokanan, ar putea apare ca întruparea a două simboluri considerate antagonice: al senzualității arzătoare și al spiritualității nepătate. Când însă un autor introduce asemenea simboluri în operele sale, trebuie în mod necesar să se oprească la o delegare rațională, în senzul triumfului unuia din principii, sau al amândorora. Or, ce se întâmplă în drama lui Wilde? *Salomeea* provoacă moartea profetului, spre a fi omorâtă la rândul ei. Concluzia simbolică: pieirea spiritului și a senzualității! E absurd.

Fapt e că Wilde n'a voit să amestece vreun simbol în piesă, căci altminteri profundul său simțământ estetic l'ar fi sfătuit să interiorizeze lupta, prin concentrarea ambelor simboluri în aceeași întrupare.

Rămâne dar *Salomeea* cel puțin o interpretare fi-

delă a evenimentelor istorice, o oglindă a societății din acele timpuri? Mulți au contestat-o. Atunci?...

Sunt în *Salomeea* câteva momente zguduitoare, reliefate de o acțiune condusă cu pricepere și de acel stil armonios atât de propriu lui Wilde. E o subjugare continuă a spectatorului și un apel susținut la emotivitatea lui. Privind *Salomeea*, ai aceeași ciudată senzație pe care o încerci înaintea operilor lui P. Louys (de pildă *La femme et le pantin*); e aceeași presimțire a influenței distrugătoare, pe care o poate avea pasiunea senzuală excesivă. Probabil acesta a fost motivul, care a provocat critica extremă la exclamația: „Dragoștea unei isterice pentru un cap de carton!“

S'ar putea prea bine ca *Salomeea* să fie întruparea unui vis erotic. Dar nu e mai puțin adevărat că are calități scenice care o fac să reziste vremii și e scrisă într'un stil, invidiat până și de d'Annunzio. Inșă, pe când misticismul piesii lui Wilde nu influențează asupra clarității subiectului, d'Annunzio a crezut că poate nesocoti orice lege a rațiunii întrebuințând expresii ca „laptele durerii“ și „memoria apei“ (*Martiriul Sf. Sebastian*).

Asupra pieselor mistice în genere ar fi multe de spus. Deocamdată ne vom mărgini a face o constatare: Maęterlinck, care după părerea tuturor criticilor a realizat cea mai înaltă expresie a simbolismului mistic în *L'oiseau bleu*, a trebuit să dea entităților un animism antropo—și zoomorfic.¹⁾ De sigur nu acesta e modul cel mai fericit al tratării unor asemenea chestiuni, dar scena cere concretizarea ideii filosofice și, în orice caz, îi e foarte greu metafizicei subtile să-și dea pe scenă o înaltă interpretare. Aci trebuie căutată cauza insuccesului atâtor piese mistice.

Că *Salomeea* putea fi întrebuințată cu folos ca material al unei partițiuni muzicale, a dovedit-o în deajuns experiența. Tumultul acela de sentimente cari năvălesc în inima eroinei și izbucnirea frământărilor interioare în note pasionate, iată ce folosește minunat noiei concepții muzicale, mai ales că, pe alocuri, drama lui Wilde amintește iubirea arzătoare a *Isoldei* pentru *Tristan* (R. Wagner).

Terminăm aci cu cercetarea dramelor lui Wilde și acum ne vom acupă cu celălalt mod de manifestare al aptitudinelor sale scenice: cu mult nedreptățile sale comedii.

*

De sigur că mulți se vor întrebă cu mirare ce a putut determina această afirmație, dat fiind marele număr de reprezentații și „succesul literar“ puțin obișnuit ai acestor comedii.

E un fapt psiho-social ușor de constatat, că atunci când o operă artistică surprinde și subjugă marele public prin originalitatea ei într-o cântă stranie, intervine volantul criticii, care temperează avântul fluxului spre acea operă. Acelaș lucru s'a întâmplat și comediiilor lui Wilde, cu deosebire că marele public

1) Sufletul obiectelor se prezintă sub o formă omenească; fericirea absolută ca o pasăre.

cuprinde de astă dată tot ce societatea engleză avea mai rafinat ca intelect. Această simpatie pe care o parte a elitei intelectuale o manifestă pentru operele lui Wilde se explică prin ciudata lor originalitate, înfățișată de critici ca ultima expresie „fin de siècle“. Ce e drept Wilde însuși mărturisește în *De Profundis* această „legătură simbolică“ cu arta și cultura din vremea sa.

Fire dornică de senzații rafinate și „antinomist înăscut“ (*De Profundis*)—Wilde și-a manifestat această perversitate a naturei sale, întrebuițând paradoxul ca formă de exprimare a ideii. Și cum eră un „prinț al limbei“, lucru recunoscut până și de cei mai înverșunați dușmani ai lui—eră natural ca paradoxul să îmbrace un vestmânt strălucitor. O formă nespuse de elegantă, ascunzând pe o alta mlădioasă, iată ce e de natură să atragă privirile tuturor, să le fascineze și astfel să hotărască un succes răsunător. Dar, când criticii se văd în fața unor asemenea opere, oricât ar fi prinși de farmecul lor, au datoria să-și frece ochii și să se întrebe cu îngrijorare: merită ele atâta atențiune?

Cu piesele lui Wilde ce s'a întâmplat? Publicul, orbit de strălucirea limbei a nesocotit fondul acțiunii, iar critica, pipăind pulsul spectatorilor, a recunoscut calitățile de stilist neîntrecut ale lui Wilde, dar a moderat entuziasmul general, prezentând comediile sale ca lipsite de orice fond moral serios.

Părerea aceasta a criticilor, formulată chiar împotriva evidenței, nu trebuie să mire pe nimeni, dată fiind amoralitatea vieții lui Wilde. Nimeni nu putea lua în serios „morală“ venită dela dânsul, cu atât mai mult, cu cât Wilde nu se sfiă să declare că disprețuiește toate conveniențele morale. Cum se face că *totuși* el transige cu morală în comediile sale? E o concesie pe care a făcut-o ideilor morale ale timpului și societății în care trăia? Probabil. „Dacă viața e o problemă pentru mine, nu e mai puțin adevărat că și eu sunt o problemă pentru viață“ (*De profundis*) spune Wilde și dacă el însuși n'a dat soluția enigmei, ne-ar fi nouă prea greu s'o încercăm.

Dar, oricare ar fi fost intenția lui Wilde și felul său de viață, noi îl vom prețui după operele sale, iar nici de cum după moralitatea sa. Viața aventuroasă a lui Rousseau are acum doar însemnătatea unei curiozități istorice, iar ceace a rămas e opera lui. Nimeni nu s'ar mai gândi astăzi să combată sistemul lui Rousseau, numai fiindcă autorul însuși nu l'ar fi respectat în deajuns, ci toți vor căuta să constate dacă are vreo însemnătate practică pe lângă cea teoretică. Din acest punct de vedere vom privi opera lui Wilde și credem că vom fi mult mai aproape de adevăr.

Aceasta în numărul viitor.

Aureliu Weiss

I M P R E S I I

HOMERICA LUPTĂ A UNUI OM MARE CU NIȘTE GÂNDACI MICI

— Fantezie Critică —

Sub umbra îmbălsămată a unui boschet de mirt, către care o grădină întregă de crini întindea argintiile potire, *Glykion* și *Picrophonios*, lăsând să le cază din mâini volumele ce fuseseră luminate până atunci de privirile lor pătrunzătoare, începură să soarbă senini din obicinuitele lor pahare de lapte dulce și, cum ora eră înclinată spre seară, laptele calmant și parfumul grădinii adormitor, discuția alunecă pe câmpul polemicilor literare.

— Iți mai aduci aminte de plăcutele noastre convorbiri cu acel tânăr român, a cărui eleganță de spirit părea sorbită chiar de pe buzele Divinului în grădina lui Akademos?—zise căscând *Picrophonios*, legănat pare-că de această dulce evocațiune.

Glykion nu fu mai puțin mișcat de vrăjita fantomă a trecutului, își trecu mâna pe ochi, își lăsă capul pe spate ca să-și poată destinde mai comod maxilarele, se scutură apoi câteva clipe și recăzî în fine într'o toropeală adâncă, vrând să pronunțe numele magic—Eugen Lovi....

Evocația își produsese efectul; doar o muscă indiscretă mai țesea prin aerul parfumat misterioase ritmuri. Ea sorbi cu nesaț din laptele aromit de levănțică, se oprî apoi de câteva ori pe haina albă a lui *Picrophonios* și îndrăzni chiar, încurajată de nemîșcarea gânditorilor, să se așeze pe fruntea imaculată a lui *Glykion*, pătând-o cu mica ei persoană întunecată. Cel fascinat de amintire nu rămase nesimțitor la contactul enervant al sburătoarei; prin vis își duse încet mâna-i expertă până în dreptul frunței și apoi cu o mișcare fulgerătoare lipi cadavrul inform al sărmanei ființe pe albul senin al frunței pline de gânduri.

Acest incident îi deșteptă pe amândoi din vraja narcoticului nume.

Iarăși stăpân pe sine *Glykion* mai căscă odată și urmă astfel:

— ...nescu; el ne-a uitat, dar noi îl urmărim și acuma, când Morpheu întârzie să ne aducă darurile sale.

Pe *Picrophonios* îl cotropia iarăși aromeala dulce a lecturilor din nopțile de insomnii. Discuția s'ar fi oprit iarăși aici, când un roi de țânțari invadă atmosfera liniștitului boschet; din timp în timp câte unul se opriă pe placizii convorbitori și veninôasa înțepătură anihilă efectul magicei evocațiuni; *Glykion* își scosese un sandal și urmăria cu gesturi grăbite să distrugă pe indiscreții năvălitori; *Picrophonios* își desfăcî tunica descheindu-și centura de mătăasă ce-i legă mijlocul și agitând poalele tunicei dădu ajutor sandalului ineficace al tovarășului. Astfel dis-

BIBLIOGRAFI

D. Vasiliu-Bacău: *Libertatea, Vulcanii; Educația poporului, din Iași, dela 1897—1912*, Iași, tip. „Dacia“.

D. Vasiliu-Bacău: *Libertatea, Vulcanii; Educația poporului*, în „Bibl. națională“ nr. 39-41, „Minerva“ Buc. 30 bani.

cuția putu continua fără lungi pauze de somnolență profundă.

— Ai urmărit deci—zise Glykion—polemicile timpului din urmă, pe care tânărul român le-a dus cu așa zișii gândaci din literatură. Ce părere ai mai adăugat la gândurile tale de mai înainte asupra fostului nostru interlocutor?

— Dacă n'aș fi deprins cu mizeriile schimbărilor acestei lumi, aș spune că am avut o mare decepție. Mă deprinsesem să găsesc în tânărul român, cu ocupații atât de diverse, cu pașii îndreptați în atâtea direcții, o însușire ce se găsește rar în țări grăbite și primitive cum e România. Tu, atic prin stil și cugetare, o cunoști; e acea ironie senină, care plutește peste lucruri ca un zâmbet și ca o dojană, care scoboară ceace e socotit prea sus, și înalță ceace pare prea jos, care nu se turbură și știe a da chiar lucrurilor celor mai usturătoare o crustă prietenoasă, astfel că aplicația lor să nu rănească prea mult... Acea ironie pe care o aplici întâi la tine, știind că ești om, și apoi o întinzi asupra tuturor. Când alții te acopăr cu ironia lor știi să răspunzi așa încât să se vadă că nu te-a durut și că nu ești supus acelor turburări, ale căror victime nu sunt decât bararii, exagerarea și mânia.

— Ai dreptate,—zise Picrophonios, oprindu-se o clipă în agitatea vălului alb pe care îl alcătuiau poalele tunicii. Și mie mi se pare că tânărul român are puțină sare atică în vorbele sale, luată de sigur nu dela Lukian, ci dela modernul Anatole France, filosoful ironicei impasibilități. Ce mirare însă când am văzut că tânărul român se ia în serios, își atribuie roluri grozave în trecătoare foi zilnice, se socoate îndreptar al vremilor celor noi și privește de pe micul dâmb al tinereții sale, înflorită dar încă infecundă, ca un reprezentant al unei generații trecute de întemeietori, ce se opresc pe muntele bătrâneții lor argintate ca să vadă drumul din urmă și să deschiză căi noi pentru viitor. Atunci, firește, alți tineri au râs, căci dela Esop încoace mica broască a fabulei n'a putut da naștere altei manifestații.

Tânărul român, ce nu are decât o pojghiță fină de aticism peste fondul său barbar, s'a supărat și a încercat acel lucru pe care nici un om de spirit nu l'a încercat vre-odată, a încercat să lupte mănios în contra râsului senin al celorlalți tineri, s'a înarmat cu arme grele, a recurs la o strategie cu totul streină bătrânului părinte al Ironiei și a provocat un hohot de râs și mai general și mai sgomotos. Iată decadența și decepția.

În acest timp Glykion își ștergea nădușeala de pe frunte și depusese arma sa de luptă în contra indiscrețiilor țânțari; de aceea putu urmă liniștit:

— Și eu cred, Picrophonios, că acesta e unicul rezultat la care a ajuns luptătorul împotriva gândacilor literari. El mai găsește totuși că a obținut un altul, mai interesant: A demascat pe anonimii—pe care mărisește că îi cunoștea de mai înainte, după cum de sigur și cititorii îi cunoșteau. Anonimatul e o lașitate când într'o discuție serioasă aduci acuzații grave de

ordin mai mult personal decât literar și te ascunzi sub o inițială misterioasă; dar când râzi, când râzi din toată inima de lucruri pe care le vede și le știe toată lumea, fără discreție, fără subînțeleșuri, fără aluzii jicnitore, atunci păstrezi un anonim onorabil, căci nu cred să fie atât de mare glorie pentru un om serios să rădă de o jucărie și nici atât de mare vină încât să fie sfidat să se descopere. E straniu ca tocmai un tânăr să fie atât de strein de micile conveniențe ale critice literare din România și de pretutindeni. A fost încă o decepție pentru mine când am văzut că tânărul român nu pricepe explicațiile atât de limpezi ce i s'au dat asupra necesității anonimatului. Mă gândesc cu regret la tânguirile lui *Sextus Empiricus* asupra slăbiciunii minții omenesți. Deci demascarea anonimilor nu poate fi o isbândă, căci aceasta nu interesă pe nimeni. Ce zice d-l—A.— e interesant, nu cine e d-l—A.—

— Cred că orice spirit limpede judecă întocmai ca tine; de aceea nu pot decât să râd și eu de pățania polemistului nostru, care, după ce s'a răs fără nici o sfială de întreaga sa activitate se consideră satisfăcut făcând cunoscut publicului pe cei ce și-au permis să rădă.

Satisfacția ar fi deplină, dacă tânărul român ar fi atât de sus și adversarii săi atât de jos, încât simpla comparație să fie distrugătoare pentru cei din urmă. Dar așa... „Pași pe nisip, scenete și fantezii“ poate face oricine ce nu așteaptă dela sine mai mult.

— Va să zică, completă *Glykion*, tânărul român a părăsit lupta și i-a pierit chiar gustul de a o mai reîncepe. Aceasta e foarte cuminte și nu mai puțin ridicul, căci îmi amintește—iartă-mă, te rog, dacă ating puritatea atică a urechii tale—o anecdotă al căreia erou e din neamul etiopic al Țiganilor. Un Țigan voi să ia apărarea slabului său părinte, stâlcit de un Român într'o bătaie. Se duce la acesta curagios: Mă, tu ești ăla de bătuși pe tetea?—Eu!—Ia dă-mi și mie una, dacă-ți dă mâna! Românul îi dă.—Ia mai dă una. Românul îi mai dă una, de văzū Țiganul toate minunile celor nouă cercuri din infern.—Aoleu, țipă Țiganul, ăsta e nebun, s'o tulim, că nu-i de glumă! Și-o tulă.

Tot așa și tânărul Român. O fi nebun cel ce scrie în foiletonul „Ordinei“; or fi nebuni și ceilalți, dar lovesc bine și de aceea e mai cuminte ceace făcū polemistul...

Picrophonios răsă prietenos și disprețuitor, cum râdea în totdeauna de micimea sufletului omenesc.

Glykion, sfârșindu-și micul discurs, simți împunșătura unui țânțar căci tunica subțire nu-i acoperiă decât bustul, și lovī puternic cu sandalul în micul agresor. În mișcare însă atinse trepidul ce căzū cu sgomot și răsturnă cupele cu laptele nesorbit încă. Câteva vorbe imprecative răsunară; câțiva sclavi, atrași de sgomot, veniră să strângă cioburile și să ridice masa; liniștea necesară discuțiunii fu sfărâmată și de aceea discuția luă sfârșit.

A doua zi, după ora prânzului *Glykion* se îndreptă gânditor și grav către grădina ce așteptă să-l ascundă în tainițele umbrarelor sale; un sclav îi ieși în cale și-i aduse, ca de obicei *Rampa*. *Glykion* voi s'o strângă, rezervându-și pentru mai târziu plăcerea artisticelor lecturi, dar se oprî când ochii săi întâlniră pe prima pagină un nume cunoscut. Zâmbi ca la o amintire legănătoare. El își preumblă câteva clipe privirile asupra rândurilor uniforme, dar chipu-i nu exprimă decât același zâmbet amar și desprețuitor, cu care acoperia întotdeauna spiritele beoțiene; citise aceeași congestionată proză a tânărului român, care dădea iar verdicte asupra generației de astăzi și invocă cerul să salveze „odraslele“, „tinerele stearpă“ ce nu ascultă de povețele sale... *Glykion* nu știă că o diferență de câțiva ani poate creia între oameni distanțe ca dela o generație la alta; el se gândi la slăbiciunile senilității precoce ori la farsele pe care le joacă profeții de ocazie în misterele dionisiace. Buzele sale avură o mișcare imperceptibilă, pronunțând probabil o formulă aristofanescă.

Scepticii îl mângâiaseră de mult pe *Glykion* de suferințele decepțiilor umane; de aceea el strânse *Rampa* după obicei și se îndreptă liniștit și gânditor spre fundul grădinei, ce așteptă să-l tainuiască sub umbrarele sale îmbălsămate...

Ion Popescu

CRONICA ȘTIINȚIFICĂ

NOUTĂȚI ȘTIINȚIFICE

Urechea internă, spațiul și timpul.—Chestiunea spațiului și a timpului a făcut obiectul cercetărilor tuturor filosofilor, din toate timpurile; chestiune aridă, care în ultimii ani pare a intra în faza definitivă a rezolvirii ei, adică în domeniul științelor experimentale. Se pretinde anume, de către *Cyon*, că vertebrele superioare posedă un al șaselea simț, *simțul spațiului și al timpului*. Și iată pe ce își bazează susținerea sa.

Este știut de toată lumea că urechea internă sau *labirintul*, conține *trei canale semi-circulare*, perpendiculare unele pe altele, adică în trei planuri diferite: *vertical*, *orizontal*, *sagital*, reprezentând cele trei dimensiuni ale spațiului; iar acest labirint este umplut cu un lichid încărcat de cristale microscopice în relațiune intimă cu sistemul nervos. Senzațiunile primite de ureche sunt clasate după aceste trei canale în cele 3 planuri și dau vertebratului cele trei dimensiuni sau noțiunea de spațiu, ceea ce ar însemna că spațiul este de natură fiziologică, aparține individului, sau mai bine el există în noi și nu în afară.

Ceeace mai înseamnă că Universul nu este astfel decât pentru noi, iar nu pentru alții, adică că noi îmbrăcăm lumea în cele 3 dimensiuni, pe când în realitate ea nu se știe ce este.

Experiențele pe cari se bazează *Cyon* pentru a

susține aceste adevăruri, sunt foarte simple: el suprimă fiecare canal în parte și observă la animalul supus la o asemenea operație o aberație completă, adică o pierdere a simțului acestei dimensiuni.

De pildă: o broască căreia i s'a suprimat *canalul semi-circular orizontal*, nu mai poate sta în poziție orizontală și stă veșnic în poziție verticală, înoată în aceeași poziție verticală, înaintează în cerc și nu în linie dreaptă.

Șoarecele japonez, care nu are decât canalul semi-circular sagital, este și mai caracteristic în această privință, căci el dansează în permanență, nu merge decât în cerc.

Sunt totuși oameni de știință cari susțin că aceste experiențe nu sunt concludente; totuși ele rămân, și nu este cu neputință ca între spațiu și aceste canale să nu fie o relație destul de strânsă, cu atât mai mult cu cât fiziologia demonstrează că între echilibrul corpului și lichidul plin de cristale din labirint, există o strânsă legătură.

Reflecțiile pe cari le pot face matematicianii și în special geometrii, sunt foarte pesimiste, ei cari fac știință absolută și invariabilă, știința naturii exacte; căci ce va mai rămâne din geometrie, dacă pentru fiecare animal lumea neexistând decât după numărul de canale pe care îl are, ar exista o altă natură și o altă știință absolută.

Rămâne să mai arătăm cum este legată *noțiunea de timp* de acest simț, noțiune care a dat loc la atâtea interpretări.

Cyon pretinde că *organul lui Corti* face un simplu calcul de clasare a senzațiilor primite de ureche după durata lor. Lucrul nu prea este probat ci mai mult teoretic; așteptăm o confirmare experimentală sigură a acestui fenomen. Ne gândim totuși la eternitate, trecut, prezent, viitor, cari nu vor fi decât un *efect* al organismului nostru șubred, ne gândim ce minunat lucru va fi când se va descoperi aberațiile acestui simț, și ce capitol frumos se va putea scrie asupra responsabilității unor anumite acte cari pentru noi sunt în prezent, iar pentru alții în viitor ori în trecut, sub alte legi, sub alți sori. Ce frumos se va putea explica vedeniile și prezicerile în viitor, cum ipnotismul ar putea fi suprimarea acestui simț și mai ales ce frumoasă operație s'ar putea practica prin suprimarea organului lui Corti, suprimându-se tot de odată timpul pentru individ și lăsându-l într'o eternă primăvară.

Numai după ce acest organ va fi bine studiat, se va putea înțelege de ce unii oameni nu vin nici odată la ceasul întâlnirii, de ce ceasurile publice la București merg fiecare după simțul său propriu, și de ce toate merg la noi așa anapoda ca în alte părți.

Origina cometelor.—Și de oarece este vorba de spațiu și timp, să lăsăm gluma și să trecem în marele univers, să vorbim de comete și de mersul lor.

Până azi existau în astronomie două clase de comete: cele *periodice* cu *orbita eliptică* și cele *neperiodice* cu orbite *parabolice* și chiar *hiperbolice*.

Pentru aceste din urmă eră veșnic discuție dacă ele fac sau nu parte din sistemul nostru solar sau provin din largul univers.

Calculul orbitelor se face în astronomie prin aproximație calculându-se *excentricitatea* lor; numai până azi nu se făcuse calculul influențelor planetelor asupra mersului cometelor înainte de vizibilitate. *Stromgren* a făcut acest calcul și a găsit că orbitele cometelor sunt schimbate, că influența lor este mai mare ca după vizibilitate, că perturbațiile măresc excentricitatea, și că prin urmare când noi le vedem că au aerul să urmeze o parabolă sau, o hiperbolă, ele, în realitate, urmează toate o elipsă și deci toate fac parte din sistemul nostru solar.

Această descoperire are în astronomie o importanță colosală, căci după numărul cometelor periodice și orbitele lor se pot deduce și cel al planetelor unui sistem, și cum acestea sunt foarte multe pe când înainte erau puține, este foarte probabil că sistemul nostru să aibă chiar mai multe planete decât chiar cele necunoscute dar totuși presupuse.

✽ **Emanoil Grigoraș**

POLEMICE

In chestia Bibliografiei Românești.

Regret foarte mult că d-l Nerva Hodoș mă bagă și pe mine tot într'o oală cu d-l D. Russo, cu care d-sa are de mai multă vreme diferite neplăceri. Mărturisesc că eu n'am scris notițele asupra „Bibliografiei“ la sfatul nimăru și cu nici un fel de răutate. Dacă într'adevăr are d-l N. Hodoș dragoste față de „Bibliografie“, atunci m'ar fi putut cruță de diferitele mici pițigări. Cum a făcut însă anul trecut așa face și anul acesta. E faptul acesta un lucru neobișnuit în știință. Dacă însă știința românească e monopolizată, noi cei neprotejați ne vom retrage. Dar cel puțin domniile lor, protejații și salariații oficiilor publice, să binevoiască a fi mai cu scrupul ca noi. Eu fac știință din adevărată dragoste, plată n'am de nicăiri și dacă greșesc mi se poate iertă însuflețirea, dar greșelile domnilor funcționari, ajutoarele progresului nostru cultural, n'ar trebui înconjurate.

Să ilustrez faptul acesta numai cu un simplu lucru: rog să mi se ierte îndrăzneala, e lucru cunoscut că d-l N. Hodoș a fost trimis de „Academie“ în străinătate cu scopul de a căuta cărți românești. A fost în Ungaria și în biblioteca „Muzeului“ țării din Budapesta. Evangheliarul lui Coresi a fost și atunci în biblioteca pomenită mai sus, căci se află acolo dela 1893, și d-sa nu l'a putut găsi. Ce e motivul și cu câtă dragoste a scrutat d-sa pe acolo, îl rog pe d-l N. Hodoș, să nu mă silească să-l arăt. D-sa a lucrat atunci pe bani publici, iar eu lucrez pe banii mei și prin truda mea, sărac și lipsit, dar însuflețit împlinesc un loc gol în învățământul nostru de aici. Dacă am greșit, cer iertare. Pasagiul încriminat (v. N. R. R. vol. XI, 237) l'am controlat cu d-l Dr. Jul. Teodorescu și nu l'am găsit. Rog să mi se comunice în

care „Inscripții“ se află, căci eu nu l'am găsit. Am căutat în cele maramureșene. D-l N. Iorga scrie atât de mult, încât aș trebui să fondez și eu o societate pe acțiuni, ca să-i pot cumpăra toate publicațiunile. Eu mărturisesc sincer, că n'am atâția bani. D-zeu să-i țină darul, dar să-l dăruiască și cu blândețe. Eu i-am păstrat totdeauna stimă și-l și iubesc, cum îl poate iubi o inimă curată. Dacă însă d-sa se ia după gura altora îmi pare rău. Fie convins și d-sa că face destule greșeli și om fiind nici nu se poate altfel. Eu recunosc tot, dacă îmi arată, dar să nu mă bănuiască și să nu mă ofenseze, mai cu seamă atunci, când eu lucrez, ca să-i relevez adevărata d-sale valoare științifică și însemnătate culturală. De multe ori am și suferit pe aici pentru d-sa, căci la noi între profesorii dela facultate nu prea are bun nume.

Am scris aceste șire silit de împrejurări. Pentru mine „Bibliografia Românească“ va rămâne biblia cărții românești, cum e într'adevăr. Voi folosi-o tot cu aceiaș dragoste ca până acum și voiu învăța din ea nu numai eu ci și ceilalți, cari vor cere sfatul meu. Opera e bună, e admirabilă și o folosesc la cursurile mele, când ca crestomatie, când ca izvor al literaturii vechi, când ca operă de artă, care arată dezvoltarea măestriei tiparului pe pământul țărilor românești. Pot dovedi aceste fapte toți elevii mei, cari urmează cursurile de română și faptul cunoscut, pe care-l știe și d-l N. Hodoș, că am scos din marea bibliografie una mică pentru studiul limbei române. Dacă n'aș fi curat în lucrările mele și dacă aș avea alte interese, n'aș lucra astfel.

Și cu aceasta am terminat. Sapienți sat.

Prof. D-r Iosif Popovici
Dela Universitatea din Budapesta

Înștiințăm pe toți cei doritori de a avea în bibliotecă „Noua Revistă Română“, că avem din nou la dispoziția d-lor colecțiile volumelor V, VI, VII, VIII și IX din revistă, legate în scoarțe tari și demne de a figura în orice bibliotecă, pe preț excepțional de lei 1.50 fiecare volum (în provincie plus 60 bani porto pentru 1 sau două volume, lei 1.10 pentru 3 sau 4 și lei 1.35 pentru toate cinci volumele).

Un volum cuprinde până la 450 pag. de text variat și mereu de actualitate.

Cererile, făcute pe cotorul mandatului cu care se va trimite suma de mai sus, sau în scrisoare, la care se va alătură suma de mai sus în mărci poștale, vor fi înaintate administrației revistei.

BIBLIOGRAFII

Icare, *Le régime constitutionnel. Deux rois modèles.* Buc. Al. Cazaban: *Oameni cum se cade*, în „Bibl. p. toți“, 30 bani.

În biblioteca „Lumen“: H. Heine: *Sarcasm și melancolie*, 15 bani.

Const. Stoika-Delaziliște: *Un profil feminin (Carmen-Sylva)*, Pitești, 1 leu.

INSEMNAȚI

CENTENARUL LUI DICKENS.— Periodicele englezești anunță că apropiata sărbătorire a lui Dickens, va întrece în strălucire și răsunet chiar serbările de acum patru ani cu prilejul tricentenarului morții lui Shakespeare.

„Revue Bleue“ amintește cu acest prilej de popularitatea imensă de care se bucură marele romancier în Anglia. Rând pe rând, Dickens a luat locul al treilea pe care îl ocupă *Thackeray* și pe cel de-al doilea pe care îl ținea *Walter Scott*, în aprecierea publicului englez. Va putea el lua și locul lui *Shakespeare* care ocupă astăzi culmea cea mai înaltă a popularității?

Acesta e așadar rezultatul ultimelor plebiscite organizate de feluri bibliotecari.

Lucrul se schimbă însă când e vorba de literați, cari recunoscând enorma popularitate a lui Dickens, fac rezerve asupra operii sale. Revista pariziană citează astfel din „Saturday Review“ următoarele observațiuni foarte judicioase: Paginile din Dickens fac parte, oarecum, din copilăria noastră, din tinerețea noastră și mai că nici un Englez din generația de față nu-și poate închipui să nu le fi cunoscut vreodată. Lumea lui *Pickwick* și a lui *David Copperfield* ne e tot așa de familiară și firească, ca și grădinile cu verdețurile lor, ca și drumul de fier sau marea, etc. Aceasta ne duce însă la o altă considerație care explică deopotrivă și eșecul lui Dickens ca artist—și popularitatea sa de scriitor. El nu tratează subtilități de caracter, ci numai mari emoțiuni omenești; eroii săi sunt sau din cale afară de buni sau din cale afară de răi, ceea ce rar se vede în viața de toate zilele.

Intr'un cuvânt, Dickens a fost un dramaturg; tipurile sale reprezintă ceva și sunt personificarea unor idei. Carlyle l'a definit de minune: „Un teatru sub o singură pălărie“: înțelegând prin aceasta toate dramele și comediile pe cari mintea singură a lui Dickens le-a putut jucă cu o varietate de scene infinite și schimbând rolurile cu o ușurință de necrezut.

Calitățile artistice cari i-au lipsit ne fac însă pe Dickens și mai prețios, căci putem împărtăși la un loc cu toată lumea afecțiunea pentru opera sa. Un gust superior, în literatură, ca și în orice altă formă de artă, tinde să ne izoleze tot mai mult din rândul semenilor noștri. Dar sunt și lucruri și impresiuni pe cari spiritul nu le poate renega, chiar când el se schimbă și se înalță; și iată de ce dragostea pentru Dickens o împărtășim toți la olaltă.

Unul câte unul, idoli tinereții noastre se risipesc. Dickens însă, rămâne, nu așa de mare ca Shakespeare încât să nu poată fi tovarășul și prietenul nostru intim, și să nu ne dea un spectacol satisfăcător, atunci când răsare teatrul ambulant al romanelor sale.

Vederile de mai sus sunt împărtășite de literații luminați ai Angliei și merită să fie cunoscute în toate părțile unde citirea—chiar în traducere—a operelor lui Dickens, a putut deșteptă simpatii și admirație.—C.—

CHIMIA LA UNIVERSITATE.—Revista *Natura*, pe luna Februarie, publică lecția de deschidere a cursului de chimie neorganică a d-lui profesor G. G. Longinescu (din București). În această lecțiune distinsul profesor se ridică în contra programului actual al Facultății de Științe, în aceea ce privește învățământul chimiei. Reproducem, pentru cititorii noștri, următoarele rânduri mai caracteristice.

„Cu toată tăria glasului meu, mă ridic, dela această catedră în contra acestui program atât de încărcat, atât de nepotrivit și făcut cu atâta nesinceritate. Părerea mea eră să se facă o anchetă cât mai întinsă printre oamenii specialiști dela noi, printre chimiștii veniți de aiurea, printre licențiații și absolvenții noștri. Părerea mea eră să se fie seamă de toate plângerile și să se lucreze cât mai pe față. Organizarea învățământului chimiei în străinătate nu trebuie să fie

nesocotită. Eu ceream lucrări multe de laborator, cursuri puține, întrebuițarea muncii d-v. cu folos, timp liber pentru citit reviste în șezători.

„S'a crezut că e bine să mi se puie câte ore de curs trebuie să fac și câte ceasuri de laborator trebuie să lucați. S'a pus o jumătate de zi pe săptămână pentru analiza cantitativă de-abia în anul al treilea. Ce însemnează aceasta nu puteți înțelege deadreptul. O jumătate de zi pe săptămână pentru analiza cantitativă poate să însemne o jumătate de zi pe an, căci o analiză începută cu greu mai poate fi sfârșită bine tocmai după o săptămână.

„Și s'a pus această jumătate de zi tocmai în anul al treilea când studentul trebuie să facă lucrări speciale de analize industriale și agricole. S'a îndreptat, în parte, acest rău punându-se chimia analitică și în anul al doilea. Cu aceasta nu s'a făcut însă ce trebuia să se facă. Cu două jumătăți de zi mai mult nu se învață analiza cantitativă. Cine nu știe însă chimia neorganică și cea analitică, cine n'a lucrat temeinic în laboratorul de chimie neorganică, acela va putea să învețe oricâte sute de fapte și sinteze, dar nu va ajunge niciodată un chimist. Pe chimia neorganică se sprijină toate specialitățile chimiei. Tocmai chimia neorganică a fost nesocotită la facerea programului. Acum nu mai folosesc nimic toate plângerile mele. Programul e la consiliul permanent. D-voastră veți suferi urmările lui. Va veni o vreme când vor vedea mulți prăpastia mare în care a fost împins învățământul chimiei la facultatea de științi din București“.

ANCHETE ȘI INTERVIEWURI.—acestea sunt cele mai noi fețe ale activității literare dela noi. Nu le așteptă nimeni. Se fac de obicei anchete, se adună documente și se raportează păreri asupra unei chestiuni oarecare, atunci când există cu adevărat o chestiune oarecare la ordinea zilei. Dar, după câte se știu, în momentul de față lumea noastră literară nu e de loc agitată de vre-o întâmplare extraordinară; ba din potrivă, dacă ar fi să se observe ceva, ar fi tocmai o semnificativă lipsă de activitate rodnică în cadrul preocupărilor literare și artistice. Așa că cine ar fi crezut că e nevoie de o anchetă cu orice preț, nu putea să-și îndrepte cercetările decât în direcția acestei crize îndeobște cunoscute. Pe când de fapt lucrurile se petrec pe dos: toată lumea recunoaște că suntem în criză literară; când iată că anchetele literare cercetează ce a progresat mai mult în ultimii ani: versul sau proza?... Incepe să priceapă chiar d. Lovinescu sărăcia de inspirație și de mijloace tehnice a artiștilor dela noi, când iată că ancheta urmărește cauzele explicative ale influenței franceze; iar dacă lumea se gândește că la noi prea „miroase a oghial“, cutare băiețel pomădat va ridică bilanțul literaturii... simboliste, de specie română, care din nefericire nu există nici în capul teoreticianilor ei.

Și așa mai departe, se fac anchete și se solicită interviewuri. Periodicele închid azi în curs de publicare, de bună seamă nu mai puțin de 17 asemenea anchete. Și condițiunile în cari se prezintă ele, merită să fie luate în seamă. Să presupunem cazul în care toate problemele urmărite ar fi puse cu un deosebit simț al împrejurărilor și să ne lăsăm a crede că în principiu, de pe urma unei astfel de activități, rămâne un folos oarecare. Ce se poate spune despre cazul special al interviewurilor dela noi? Se poate spune că ele sunt făcute de oameni fără nici o răspundere morală. De pildă: Domnul Z., nu a voit să stea de vorbă cu acest reporter literar, pentru că îl socoate caraghios; ei bine! reporterul nostru va falsifica afirmațiunile poetului X, atribuind acestuia câteva aprecieri urite împotriva... d-lui Z. care ar fi: un om definitiv șters. Iar dacă vre-un director de revistă, desprețuind aceste exhibiții ridicule va trimite la plimbare pe tânărul reporter literar, atunci ne vom aș-

teptă să citim în foaia care-i obladuește scrisul: „ambitiosul profesor, care se lasă înconjurat de oricine numai pentru a-avea o suită“ (V. *Rampa*, nr. 82, când recenzează *Noua Revistă Română*). Și totul va merge de minune. Va merge prin indulgența publicului. Ei, nu! Suntem fără îndoială într-o epocă de criză sufletească. Tinerii cari se ridică aduc cu ei spiritul negativ împins până la irațional. E acesta un simptom de o deosebită gravitate. Și cine îi va cerceta cauza, nu o va găsi decât într-o selecțiune falsă a valorilor sociale. Publicul se dezinteresează din ce în ce mai mult de aprecierea specimenelor cari nu vin în directă legătură cu interesele lui; iar clasificarea valorilor și-o asumă toți impostorii și ratații, vânzând diplomele de talent și inteligență, pe un șwartz, la cafenea. Asta nu mai merge. Nu mai merge pentru interesele mari ale generației care se ridică, și pentru educațiunea morală a societății de azi.

Interviewuri și anchete în forma lor de acum, nu sunt la noi decât motive insinuante de reabilitare intelectuală a unor nulități ambițioase, cari nu ar putea decât să primejduiască echilibrul sufletesc al celor ce vin după noi. Iată de ce publicul de bun simț e dator ca, după cum și-a bătut joc de primele tribulațiuni ale acestor solicitori plângăreți ai muzelor, să desprețuiască această cea mai nouă activitate a lor.—V.—

FETE BISERICESTI.— În același număr de gazetă în care a apărut, cu ilustrații multe, fericitul eveniment al punerii noului Mitropolit în scaun, am citit și o întâmplare tristă. La Petrikan, în pravoslavnică Rusie, s'a început un proces monstru, cu 160 de martori, pentru judecarea și osândirea unui călugăr care a jefuit odorele sfinte ale mănăstirii și și-a omorât fratele pentru ca să poată trăi în coîncăbinaj cu nevasta celui ucis.

Citii întâmplarea aceasta grozavă și nu știu cum se făcu că mă gândii apoi la cuvintele așa de blânde și adormitoare ale noului ales, merit să aducă pace între slujitorii

bisericeii noastre. A grăit frumos Vlădica, înșirând mereu acele vlimice și insinuante *pre* și *carele* și luând-o tocmai dela vremurile de dinaintea descălecătoareii: „Sunt aproape două mii de ani acum de când Dumnezeasca sămânța a sf. Evanghelii, răspândită în toată lumea prin dumnezeestii apostoli, a fost semănată și în țările dela gurile și dela nördul Dunărei. Sămânța aruncată în ogorul bun au răsărit și au început a crește arborele, carele alimentat prin cultivarea coloniștilor marelui Traian, au crescut neîncetat devenind un stejar viguros, care și-au întins ramurele sale peste toată Dacia Traiană și s'au odihnit la umbra lui toate semințiile și neamurile locale peste care a domnit marele element al coloniștilor învingători. La umbra arborelui răsărit din sămânța sfintei Evanghelii—Biserica creștină—s'au odihnit s'au cimentat și s'au întărit toate elementele încreștinate formând o biserică proprie a Daciei Traiane...“

Mă gândii iarăși—și iarăși nu știu cum se făcu—, mă gândii cum odată mergeam cu un preot pe un drum de țară cu șanțurile pline de apă verde în care cântau broaștele cele răioase, și cum cinstitul și teologul părinte își numără banii în buzunarul adânc și întunecos al sutanei; și cum mi-arătă în cale toate puțurile împresurate de mocirlă neagră pe care le slujise, și cum îmi spuneă cu un zâmbet viclean și cu sclipiri și mai viclene în ochi: „Iacă, dela puțul ăsta, am câștigat 12 lei și am și mâncat și băut zdravăn!“ Și cum apoi, tot mergând așa, ne ieși un biet creștin dintr'o ogradă, cu căciula în mână și cu fața veștedă de necazuri, și zise preotului cu obraji rumeni:

— Sărut mâna părinte! Vino, rogu-te, de-i citește ceva, că de două zile se căznește muierea și nu poate să nască; că ce-o fi de plată....

Popa clipl iarăș șiret din ochi și intră în ogradă; iar eu pornii înainte mai uluit decât Sf. Pavel pe drumul Damascului. Căci nu știusem, până atunci, că un tetravanghel poate slujii la nevoie și de forceps....—Z. Z.—

REVISTA REVISTELOR

D. Radu Rosetti publică în *Viața Românească* un studiu asupra *Sionismului*, care aduce o notă obiectivă în exagerațiile de care sufăr antisemiții și filosemiții dela noi. D-sa constată că în Apus, unde Evreii sunt puțin numeroși și de aceia egalizați cu ceilalți cetățeni, ideea Sionismului—ideea colonizării Palestinei cu Evrei, pentru a reinființa statul distrus de Titus la anul 70 al erei noastre—nu poate avea trecere. În răsărit însă, unde Evreii sunt cu mult mai numeroși și îngreuează vieța populației autochtone, ei sunt firește supuși la o sumă de restricții și de aceia ideea zionistă e o mângâiere de fiecă clipă pentru ei. Dar încercările de a face din Evreii coloni agricoli, n'au dat rezultate, pentru că vieța țărănească nu poate atât de curând să adopteze pe acești copii milenari ai *ghetto*-ului; pentru ca aceste colonii să isbutească, ar trebui ca chiar în țările de actuală reședință să se încerce transformarea populației evreiești mercantile într'o populație de țărani, care ar putea apoi emigra ușor în coloniile agricole ale sioniștilor.—

Versuri, care surprind mereu, scrie d-l Tudor Arghezi, Ritmul (cât îl are) sec, imaginea ce vrea să fie cu orice chip naivă, goală (nu de sens, totdeauna) dar care răușește mai mult să ne arate osârda poetului după lucruri care să fie neapărat nouă; apoi atitudinea—pe care și-o ia foarte bucuroș—de „voyant“, de iluminat care vede în *Miez de Noapte* cum:

Intâlnite 'n vârful crucii
Față 'n față, steaua, luna,
Se privesc și, câte una,
Stelele deșteaptă nucii...

toate astea nu fac pe bunii noștri cititori de literatură decât să deă din umeri cu îngrijorare...

D. Arghezi, e, totuși—și aci e enigma—un spirit crescut la disciplina înaltă a adevăratei Arte. Ne-o dovedește și când scrie à propos de *Rapsozii* d-lui V. Eftimiu: „D. Eftimiu poate fi un om încântător, însă ca poet mult este de testabil“.

De când d-l Eugen Lovinescu se apucă să aibă aceleași păreri cu Bourget în afacerea intelectualizării literaturii, scriitorii noștri se îngământesc pe capete să pună în aplicare principiile intransigentului critic român. Așa, nu mai departe decât în ultimul nr. al *Convorbirilor Literare*, d. *Duiliu Zamfirescu* ale cărui preferințe pentru viața rafinată sunt îndeajuns de cunoscute, își intelectualizează punctul de vedere scriind: „Omul plictisit, o înjură de tămâia măși“.

La urma urmelor de ce tocmai de „tămâia măși“? Dacă e vorba pe înjurate, zi-o mai de-a dreptul, domnule Zamfirescu: ai câștigă și în plasticitate. Afară numai dacă nu e cumva vorba aci de o strașnică butadă.

Recomandăm cetitorilor noștri cari nu au azistat la cursul de deschidere, articolul d-lui *Tzigara Samurcaș* asupra *istoriei artei*. Se vor găsi acolo multe lucruri amuzante, asupra cărora ar fi inutil să mai insistăm. Ele sunt „neste-mate“ prin ele înșile. Atragem totuși atenția asupra deosebirii dintre morală și artă.

Mișcarea vegetariană dela noi e susținută de adevărați luptători, fanatici și stăruitori. Numai așa se face că avem plăcerea să primim în fiecare lună și cu o regularitate care singură poate avea sorți de convingere, „organul asociației vegetarianilor din România”: Reforma Alimentară.

E drept că aproape fiecare număr e plin de traduceri; articole originale, adică de-ale vegetarianilor de baștină: doar d. Ioan N. Timiraș „licențiat în litere, filosofie și drept” și dr. Frangulea „medic naturist” le semnează mai în fiecare nr. Cel dintâi lămurește categoric, într'un articol în cari argumentele le formează citațiile și literile grase: *De ce nu trebuie să mâncăm carne: carnea e un aliment excitant*. Mai departe ni se afirmă că vegetarianul, înlocuind carnea, „cu aceiaș greutate de legume, pâine și fructe, va beneficia de un supliment de 2000 calorii”!

În altă parte, ni se povestește minunea unei bătrâne năzdrăvane care, după 87 (optzeci și șapte) de ani de regim vegetarian (pe care îl adoptase nevoită de pierderea tuturor dinților încă dela vârsta de 13 ani),—zicem, după optzeci și șapte de ani, adică la vârsta de o sută ani, se pomenește într'o bună zi că-i răsare un dinte!

Și iată cum vegetarismul știe să se facă tot mai convingător.

MEMENTO

--- Membri activi ai Societății de Studii filosofice din București, sunt convocați pentru ziua de Marți 21 Februarie, ora 5 p. m., în localul redacției noastre.

--- Săpăturile făcute acum de curând în locul vestitei cetăți asiriene Ninive, au scos la lumina zilei o bibliotecă, care ne dă lămuriri interesante despre starea științei sănătății, acum 2500 de ani. Sute de rețete date de doctorii de pe atunci prescriu leacuri foarte curioase. Cine avea colici stomacale, erea pus să meargă în patru labe și i se turna o cană cu apă rece pe cap. Celor bețivi li-se ordona să nu mai bea nici un lichid, nici apă chiar. Masagiile ureau foarte căutate și dacă erai bolnav de ficat, o fricțiune cu o ceapă tăiată trebuia să te vindece. Tot astfel se pomenește și de alte medicamente, pe cari în ziua de azi le practică babei și doctoressele dela sate.

--- Arthur Mayer dă la iveală o nouă cronică în felul acelei *Ce que mes yeux ont vu*. Celei de azi îi zice *Ce que je peux dire*. E, cum ziserăm, o cronică a vieții mondene, politice și literare din timpul Imperiului și celei de-a treia Republici, scrisă ușor, fin și amuzant.

--- Cei ce se interesează de cuprinsul vastei opere a lui Wundt: *Volker psychologie*, găsesc o precisă și fidelă expunere a ideilor ei fundamentale, în no. depe Ianuarie al savantei *Revue de métaphysique et de morale*.

--- Pentru răspândirea literaturilor străine apare foarte îngrijit *Revista pentru toți*, publicație săptămânală.

--- D-l Henri Lognon, a publicat în editura lui Champion din Paris: *Pierre Ronsard et ses ancêtres*. Arată ca o legendă afirmarea poetului de a descinde dintr'un nobil de la Dunăre emigrat în Franța. O afirmare tot așa de nefondată ca aceea a lui Musset de a fi descendentul trubadurului Colin Musset, și ca aceea a lui Lamartine de a fi strănepotul unor prinți sarazini. Strămoșul lui Ronsard a fost pădurarul Ducelui de Vendôme, pe la sfârșitul secolului al 14-lea. Prin urmare, francezii sunt bucuroși de a fi găsit că cel mai mare poet liric al lor e francez. Dar cum rămâne cu acei boeri români, cari pe legenda originii române a lui Ronsard, afirmă că sunt nici mai mult nici mai puțin decât coborâtorii lui Filip de Valois?

--- O podoabă frumoasă pentru bibliotecile celor cu dare de mână poate fi inera lucrare care apare acum la A. Colin-Paris: *Istoria Artei*, pusă sub direcția lui André Michel. E o lucrare monumentală care va forma opt tomuri de câte 2 vol. fiecare. Ea cuprinde istoria artei dela primele timpuri creștine până în zilele noastre; e scrisă de oameni competenți pentru fiecare epocă și e împodobită cu câte 200-350 ilustrații de fiecare volum, pe lângă planșele în heliogravură hors-texte. Opera aceasta poate fi baza unei educațiuni estetice pentru tineri și e în acelaș timp una din gloriile editurii franceze.

D. Henri Berr, directorul cunoscutei *Revue de Synthèse historique*, găsește prilej într'o scrisoare pe care i-o adresează L. Halpehn, să-și explice încă odată ideile sale proprii asupra raportului între *Istoria tradițională și sinteza istorică*.

Autorul pleacă dela principiul pe care îl menționasem și noi în coloanele acestei reviste discutând păreri d-lui A. D. Xenopol asupra metodei în Istorie și Geologie, că nu există decât știință a generalului și că îndeletnicirea cercetătorului mărginit în căutarea legăturii dintre particular și particular, nu poate fi numită științifică. De sigur că istoria e o știință cu un domeniu aparte, cu metode originale, dar, dacă vrea să fie știință, trebuie să tindă la găsirea a ceiace e general și permanent în faptele ce se par unice și contingente. Istoria tradițională e o artă, o ocupație literară, necălăuzită de nici o vedere totală; sinteza istorică, folosindu-se de materialul de fapte pe care i-l pune la dispoziție erudiția istorică, vrea să determine cauzele cele mai generale ce intervin în faptele omenești—printre care se găsesc și necesitățile sociale; de aceea, pe când sociologia se mărginește numai la studiul acestor necesități, sinteza istorică are un domeniu mai vast, ce înglobează în el știința socială; ea ține încă socoteală de factorii contingenței și de factorii logici, dar caută să restrângă cât mai mult domeniul contingenței și particularului, pentru că acestea depășesc cadrul științei și o fac cu neputință.

--- Poeziile lui Gabriele d'Annunzio au apărut traduse în limba franceză de d. G. Herelle cunoscutul traducător și al romanelor sale. Volumul a apărut la Calman-Levy, (3.50).

--- La Paris s'a reprezentat pentru prima oară o piesă de Bernard Shaw cunoscutul umorist englez. Piesa este intitulată: *Profesiunea D-rei Warren* și cuprinde expunerea doctrinei socialiste, al cărei partizan fanatic este autorul.

La Paris piesa lui Shaw n'a plăcut așa mult. Factura e pare greoaie, iar umorul ei cu totul opus spiritului latin.

--- Romain Rolland, care ne-a mai dat descrierea viețelor lui Beethoven și Michel Angelo, a dat în ultimul timp și pe a lui Tolstoi. Se știe că biografia marelui om, pe care o face acum Birukov după note date de însuși Tolstoi,—în cele trei volume apărute a ajuns abia la anul 1884. Pe de alta traducerea franceză a romanelor *Răsboi și Pace*, *Ana Karenina*, e făcută cu enorme tăeturi din original. Cu toate astea Romain Rolland dă azi (la Hachette-Paris) cea mai mulțumitoare biografie ce se putea obține.

--- Cu cât ne depărtăm mai mult de „școlile” literare, cu atât ne apar din ce în ce mai nelocul lor etichetele sub cari au putut într'o vreme să manifesteze.

Realismul Romantismului, iată o carte a lui George Pellissier care înțelege că dacă i se zice „realism” unei concepții de Artă după care scriitorii trebuiesc, în afară de reguli și modele, să se modeleze după Natură, apoi fără îndoială că romantismul nu poate fi decât realist, și autorul ne și arată cât realism cuprinde romantismul. Cartea aceasta vine la timp, acum când Jules Lemaitre dă, în conferințele sale, o nouă viață aceluia maestru al Romantismului care fu Chateaubriand.

--- Ferdinand Buisson, deputat al Parisului, și-a adunat într'un volum (Hachette, 3.50) discursurile și scrierile sale asupra reorganizării pe temelii laice a învățământului primar din Franța. Autorul a fost colaboratorul lui Jules Ferry și cel mai de samă părtaş la acea mare mișcare tot deodată școlară și socială, a cărei filosofie nimeni altul nu o putea extrage cum o face el în acest volum (*La foi laïque*). În prefața lui, Raymond Poincaré scrie: „Pasiunea politică n'a întunecat nici odată în F. Buisson, cugetarea limpede și liniștită a filosofului și a cugetătorului”.

--- După statisticele cele mai riguroase, pe cari le publică „Mercure de France”, în anul 1911 au apărut în Franța 5116 volume. Sub denumirea de „volume” nu intră regulamentele, rapoartele, tezele, anuarele, etc., cari nu sunt „cărți”. Numărul total al publicațiilor franceze pe 1911, se ridică la 10.000.

În țara noastră, la ultima statistică făcută în 1908, s'au găsit apărute în acel an 2739 cărți și periodice la un loc.

